

Theofilos framtid

Theofilos är en nordisk kvartalstidskrift för teologi, kultur och filosofi. Dess övergripande syfte är att presentera ett intellektuellt försvar och en fördjupad förståelse av den kristna tron samt dess relevans för frågor som berör kultur och samhälle. *Theofilos* var och är ett pionjärprojekt eftersom det inte finns någon tidskrift i Norden – möjligen i hela Europa – som försöker göra vad *Theofilos* gör, nämligen att bereda plats för det intellektuella försvaret av och reflektionen över den kristna tron och bygga broar mellan akademien, kulturen och kyrkan. Efter drygt två år har vi lärt oss lite vad det är att driva en tidskrift och vet vi ganska väl vilka begränsningar och svagheter som denna oansenliga tidskrift har, men vi anar också några av dess möjligheter och styrkor.

Redaktionen har under en tid arbetat på att utveckla *Theofilos* inför 2012 för att bättre kunna uppfylla sitt syfte. De två större förändringarna är (a) att bli en vetenskaplig tidskrift och (b) att bli internetbaserad (med papperstidskriften som tillval). Låt mig utveckla dessa två punkter.

Från dags dato är skribenter välkomna att sända in sina manus för fackgranskning (anonym *peer review*) av en grupp av specialister inom olika områden. Med detta vill vi sätta *Theofilos* på den akademiska kartan och bidra till den teologiska debatten. I praktiken är några av de redan publicerade artiklarna av den kvalitet som vi hoppas uppnå med fackgranskningen.¹ Skillnaden är att dessa inte granskats men hade med stor sannolikhet blivit godtagna för publikation i andra vetenskapliga tidskrifter. Så det vetenskapliga elementet behöver inte betyda att *Theofilos* kommer att sig hän åt obskurantism och fikonspråk. Förutom vetenskaplighet som det nya elementet kommer läsbarhet och det breda apologetiska perspektivet fortsätta vara kriterier för de artiklar som godtas för publikation i

Theofilos

Utgivare:

Damaris Norge,
Servisboks 410, 4604 Kristiansand, Norge

Adress:

Sverige: Theofilos, CredoAkademin, Rehnsgatan 20,
113 57 Stockholm

Norge: Theofilos, Damaris Norge, Mediehøgskolen
Gimlekollen, Postboks 410 Lundsiden,
4604 Kristiansand, Norge

www.theofilos.no

Redaktion: red@theofilos.no

Prenumeration: post@theofilos.no

Ansvarig utgivare:

Stefan Gustavsson

Huvudredaktör:

Lars Dahle

Redaktion:

Stefan Lindholm, Eivind Algrøy och
Margunn Serigstad Dahle

Utgivning:

Tidskriften utkommer med 4 nr per år.

Prenumeration per år:

Sverige: (svenska kr)

295 kr, Student 195 kr, stödprenumeration 500 kr

Norge (norska kr):

295 kr, Student 195 kr, stödprenumeration 500 kr

Övriga Europa 325 svenska kr

Sverige: betala till plusgiro 154 79 93-4

Norge: Bestill via epost, eller brev med navn,
adresse och evt epostadresse! Faktura sendes.

Produktion:

Textorama, Box 427, 573 25 Tranås, Sverige

Theofilos. Redaktionen välkomnar bidrag från olika discipliner som naturvetenskap, medievetenskap, sociologi, ekonomi och psykologi som tjäna tidskriftens övergripande syfte. Även disciplinspecifika ämnen och debatter inom teologiskt och filosofiskt relaterade områden ryms inom ramen för *Theofilos* vision.

Samtidigt som det vetenskapliga tillkommer ska de mer populärt skrivna texterna finnas kvar eftersom tidskriften försöker engagera och integrera kyrkliga, akademiska och kulturella intressen på flera nivåer. *Theofilos* ämnar således ge utrymme för diskussion, riktat till både specialister och icke-specialister, inom teologiska och samhällsrelaterade ämnen samt recensioner av relevant litteratur som tjäna tidskriftens övergripande syfte. För mer om detta se *Riktlinjer för skribenter* på bakre insidan av omslaget i detta nummer.

Det rapporterades nyligen att e-boken gått om den fysiska boken i amazons försäljningssiffror. Genom att göra *Theofilos* tillgänglig via internet hoppas vi att åtkomsten av materialet kommer att öka. Hemsidan (www.theofilos.nu) kommer att byggas om och beräknas vara i gång under våren. Den kommer att förse med de funktioner som krävs för en modern internettidskrift (inloggning, artikelarkiv, e-handel). Då kommer användare att kunna ladda ner, läsa och använda materialet på sin dator, iPad eller dylikt. Samtidigt med denna utveckling kan man fortfarande gå till lämpliga bibliotek (t.ex. Kungliga Biblioteket) och finna fysiska exemplar av *Theofilos*. Och, givetvis, om man vill fortsätta få dem i fysiskt format kommer den möjligheten finnas för individuella prenumeranter. ("Det är ju ändå något speciellt att läsa från bladet och slippa läsa från burken" säger vi bibliofiler trots att vi försöker vänja oss vid teknikens framsteg och integrera dem på bästa sätt i vårt arbete.) Nu kommer båda formaten att finnas för att främja användarvänligheten. För det är just det användandet av materialet i det intellektuella arbetet som *Theofilos* vill bidra till, det som försiggår på universitetet, studiekammaren, i klassrummet, på debattsidorna, på konferensen, i kyrkan men också i fikarummet eller rent av på facebook.

Det finns engelskspråkiga tidskrifter som varit inspirationskällor – t.ex. *First Things*, *Christian Scholars Review*, *Faith and Philosophy*, *Temelios*, *Philosophia Christi* – och även några nordiska som *Signum*, *Keryx* och *Scandinavian Evangelical E-Journal*. Men *Theofilos* är ovanlig i sitt försök att kombinera kyrka, kultur och akademi. Vi önskar att *Theofilos* ska kunna bli ett forum för kristen bildning och diskussion. För att detta projekt ska lyfta hoppas vi att våra läsare ska bli fler – glöm inte att du kan ge bort *Theofilos* som julklapp! - och att alla de duktiga skribenter som finns i Norden ska välja att publicera sina texter i *Theofilos*.

I detta nummer...

Först ut är två fortsättningar från förra numret. De är båda översättningar av Dick Keyes, 'Kristi herredømme over alt liv' och Francis A. Schaeffers, 'Två verkligheter, två innehåll'. De är delar i *Theofilos* uppmärksammande av L'Abritraditionen –

Francis Schaeffer föddes för 99 år sedan och nordiska L'Abri startades av Per-Staffan och Lisa Johansson för 30 år sedan i Mölle efter att de hade arbetat med Schaeffer i Schweiz i några år. Dessa två artiklar är representativa för den syn på lära och liv som legat till grund för L'Abri's arbete och till stor del för *Theofilos*.

Richard Swinburne (1934-) är Nolloth Professor emeritus i 'The Philosophy of the Christian Religion' vid Oxfords universitet. Han är en av de tongivande kristna religionsfilosoferna i modern tid. Om än Swinburne ofta varit originell i de teologiska slutsatser han kommit fram till har han hållit fast vid två saker: rigorös argumentation och kristen ortodoxi. Mest kända är hans böcker *The Coherence of Theism* (1977) och *The Existence of God* (1979) men de är enbart delar i en mer systematisk behandling av kristen lära som framkommer i hans senare publikationer. Ett av de områden han nyligen berört är kristologi. Det är därför ett nöje att kunna presentera en text från hans egen hand (i översättning av filosofiprofessor Sebastian Rehnman vid Stavangers universitet i Norge). Texten är en sammanfattning av argumentationen i hans *The Resurrection of God Incarnate* (2003).

Dr. Chris Wales är en engelsman som kan norska och arbetar som studiechef och kvalitetsledare på Mediehøgskolen i Gimlekolen. Förutom sin kompetens inom ledarskap och organisation (en färsk avhandling) har han ett brinnande engagemang i populärkulturen. I sin artikel reflekterar han över historien och idéerna hos det irländska bandet U2 med utgång i deras inflytelserika skiva (och påföljande världsturné) Achtung Baby.

I höst var filosofiprofessorn och apologeten William Lane Craig från Talbot School of Theology i Kalifornien på turné i England. Han hade tidigare utmanat den välkände ateisten och professorn i 'Public Understanding of Science' vid Oxfords universitet i en debatt om den kristna tron. Dawkins avböjde eftersom han ansåg att Craig inte var värd besväret.² På turnén lämnade Dr. Craig en tom stol ledig vid debattpodiet men Dawkins dök aldrig upp. Journalisten Tore Hjalmar Sævik från Dagen i Norge skriver om detta. Dawkins vill inte dyka upp på en offentlig debatt men han är inte inaktiv. I år publicerade han boken *The Magic of Reality* vilken är tänkt att vara en inledning till kritiskt tänkande för barn och ett avvisande av alla religiösa föreställningar om världen. Björn-Are Davidsen skriver sist i detta nummer om Dawkins barnbok. Tolle lege!

Fotnoter

1. Ett exempel är Per Landgrens artikel 'Tro och vetenskap: Krig, fred eller vad?' i *Theofilos* 2010:3.
2. Dawkins kände trots allt trycket och upplevde sig nödgad att offentligt försvara sitt beslut att inte debattera: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/oct/20/richard-dawkins-william-lane-craig>. Detta har han fått kritik för inte bara från kristna utan också från egna led: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/belief/2011/oct/22/richard-dawkins-refusal-debate-william-lane-craig>.

Stefan Lindholm
Redaktör

Två innehåll, två verkligheter, del II

Den första verkligheten: Sann andlighet

Den första verkligheten som jag vill tala om är att vår andlighet måste vara sann. Låt oss åter betona vad vi nämnde förut: Vi tror med hela våra hjärtan att den kristna trons sanning kan presenteras i språkliga utsagor och att alla som förringar idén om Guds Ords språkliga kommunicerbarhet ger efter för 1900-talets ateism. Men (och det ett viktigt "men") den kristna trons mål är inte en upprepning av påståenden. Utan rätt påståenden om tron kan du inte få det som följer från dem. Men efter att ha fått klart för sig vad som är fallet är målet att älska Gud med hela våra hjärtan, själ och förnuft. Efter att ha fått kunskap om Gud genom uppenbarelser som han gett oss i språklig dräkt i skriften är det yttersta målet att ha en relation till Honom. En död och motbjudande ortodoxi utan någon andlig verklighet måste förkastas som en andra klassens kristendom.

När jag var pastor i början på 1950-talet genomgick jag en svår tid i mitt eget liv. Jag hade varit pastor i tio år och missionär i fem och jag var del av ett sammanhang som tog stark ställning för Skriftens sanning. Men allteftersom jag betraktade alltihop stod det klart för mig att det hade mycket lite av andlig verklighet. Jag var tvungen att fråga varför det var så. Jag såg också på mig själv och insåg att min egen andliga verklighet inte var så betydande som den varit efter min omvändelse. Vi bodde då i Schweiz och jag sade till min fru att jag behövde tänka igenom detta.

Jag tog två månader och jag vandrade i bergen om vädret tillät och när det regnade vandrade jag fram och tillbaka uppe på loftet till vår alphydda. Jag tänkte och brottades och gick hela vägen tillbaka till min ursprungliga agnosticism. Jag frågade mig själv om jag hade haft rätt i att upphöra med min agnosticism och bli en kristen. Jag sade till min fru att om det inte löste sig skulle jag vara ärlig och åka tillbaka till Amerika och lägga allt kristet arbetet åt sidan och göra något annat.

Jag kom fram till att jag verkligen hade haft rätt när jag en gång blev kristen. Men jag gick vidare och brottades på ett djupare plan och frågade: "Men, Herre, var är då den andliga verkligheten hos dem som kallar sig ortodoxa¹?" Undan för undan stod det klart att jag hade funnit något

som jag aldrig hade lärt mig: en enkel men djup sak. Jag upptäckte meningen av Kristi verk, Kristi blods mening. Vi ska leva våra liv som kristna från en stund till en annan, d.v.s. hela treenighetens verk i våra liv från en stund till en annan eftersom vi som kristna har den Helige Ande levande inom oss. Detta är sann andlighet.

Jag åkte till Dakota och talade på en bibelkonferens. Herren använde vad jag hade att säga och Gud rörde många på den platsen. Väl tillbaka i Schweiz predikade jag det och efter hand utvecklades detta till min bok, *True Spirituality*. Jag kan säga av hela mitt hjärta att L'Abri aldrig hade kommit till om inte Gud genom denna kamp hade lärt mig något om den andliga verkligheten, inte bara på ett teoretiskt plan, utan gett mig en kunskap om relationen med Gud på grundval av Jesu Kristi blod.

Förminskar vi med detta det intellektuella för vilket jag alldeles nyss väddjade? Jag har ju väddjat för den kristna trons intellektuella förståelighet. Jag har argumenterat emot läromässiga kompromisser, speciellt när det gäller frågan om Guds ords språkliga kommunikerbarhet och sanningsanspråk ända tillbaka till Första Moseboks första vers. Men samtidigt måste det finnas en andlig verklighet.

Kommer den att vara perfekt? Nej, jag tror inte att Bibeln säger någonstans att vi kommer att bli fullkomliga i detta livet. Men vår andlighet kan ändå vara verklig och måste på något sätt, om än så fattigt, visa sig. Jag säger "fattigt" eftersom jag är säker på att när vi kommer till himlen och ser tillbaka så kommer vi alla att kunna se hur fattigt det har varit. Men likväl måste det finnas en verklighet. Det måste finnas reellt av Kristi verk i varje stund i våra liv, något av förlåtelsen av specifika synder som kommit under Kristi blod, något av den verklighet som kommer av att Kristus bär sin frukt genom mig och att den Helige Ande bor i mig. Dessa saker måste finnas där för det finns inget mer motbjudande i hela världen och som stöter bort människor mer än en död ortodoxi.

Den andliga verkligheten i våra liv är alltså den första verkligheten.

Den andra verkligheten: De mänskliga relationernas skönhet

Den andra verkligheten är skönheten i mänskliga relationer. Sann kristendom producerar sanning och skönhet speciellt med avseende på mänskliga relationer. Om du läser Nya Testamentet med detta i bakhuvudet så ser du hur ofta Jesus återvänder till detta tema och hur ofta Paulus talar om det. Vi ska visa omvärlden denna verklighet på grund-

val av de relationer vi har till andra, inte bara till andra kristna.

Dagens kristna förstår vad en människa är. Den moderna människan befinner sig i ett dilemma eftersom hon inte förstår att människan är kvalitativt annorlunda än det som är icke-mänskligt. Vi säger att människan är annorlunda eftersom hon är skapad till Guds avbild. Men vi kan inte säga det om vi inte ser till Gud och genom Hans nåd behandlar varje människa med värdighet. Vi måste förkasta B.F. Skinners idéer i hans bok, *Beyond Freedom and Dignity*. Men jag skulle inte våga argumentera emot Skinners determinism om jag själv behandlade människor som jag möter i min vardag som något mindre än varelser som är skapade till Guds avbild.

Jag talar här först och främst om icke-kristna. Det första budet är att älska Herren vår Gud av hela vårt hjärta, själ och förnuft och det andra är att älska vår nästa som oss själva. Efter att Jesus hade gett detta bud frågade någon "Vem är min nästa?" varpå Jesus berättade liknelsen om den Barmhärtige Samariern. Han talade inte bara om att behandla kristna väl utan varje människa vi möter, varje person oavsett om hon tillhör vår samhällsklass eller inte, talar vårt språk eller inte har vår hudfärg eller inte. Varje människa skall behandlas som om hon sannerligen vore skapad till Guds avbild och därifrån kommer det sköna i mänskliga relationer.

Denna attityd måste fungera på alla nivåer. Jag möter en man i en svängdörr. Hur mycket tid får jag med denne? Kanske tio sekunder men jag ska behandla honom väl. När jag ser på honom, även om jag inte tänker medvetet i varje sekund att han är skapad till Guds avbild, bör det vara en sanning som sitter så djupt i mitt medvetande (och lära) att jag under dessa tio sekunder kommer att behandla honom väl. Vi kommer till ett rödljus och möter en annan som vi kanske aldrig mer kommer att möta. Även här ska vi behandla denne person med värdighet.

Och när det gäller de relationer vi har över lång tid, t.ex. med vår arbetsgivare, ska vi behandla varje person med värdighet. Samma gäller i man-hustrurelationen, förälder-barnrelationen, de politiska och ekonomiska relationerna. Vi ska i varje stund, oavsett hur långa eller korta dessa möten är, vare sig det är en man eller kvinna, behandla dem så att de, när de tänker på det, kommer att säga "Jag har blivit väl behandlad!"

Hur är det med liberalteologen? Förvisso bör vi inte hålla med om hans teologi för vi ska praktisera sanningen och inte kompromissa. Men

även om vi inte kan samarbeta med honom i religiösa frågor ska vi behandla denne på ett sådant sätt att vi från vår sida försöker föra diskussionen i en sann mänsklig relation. Kan dessa två saker göras på samma gång i vår egen kraft? Nej men i den Helige Andes kraft kan det låta sig göras. Våra relationer måste uppvisa en skönhet även när vi har helt olika ståndpunkter.

Om vi nu är kallade till att älska vår nästa som oss själva även om vår nästa inte är kristen borde de relationer vi har till varandra som bibeltroende kristna vara långt skönare. Så sköna att världen stannar upp för ett ögonblick! Vi måste alla hålla fast vid det som utmärker oss läromässigt. Några av oss är baptister och andra döper spädbarn, några är lutheraner o.s.v. Men till alla bibeltroende över sådana gränser vill jag betona detta: Om vi inte uppvisar en skönhet i det sätt vi behandlar varandra på kommer vi – i världens och våra barns ögon – att förstöra den sanning vi predikar.

Varje företag som vill bygga en stor fabrik gör först en pilotanläggning innan de gör större investeringar för att visa att affärsplanen kommer att hålla. Varje kyrka, missionsorganisation, kristen skola eller kristen gruppering oavsett var de befinner sig borde vara en pilotanläggning så att världen kan se på den och finna att där finns en skönhet som kommer från de relationer människor har till varandra som en stark kontrast till den motbjudande bild av människan som möter oss i modern bild- och installationskonst och film.² I kyrkan borde man kunna se ett djärvt alternativ till det moderna sättet att behandla sin nästa som djur och maskiner. Det borde finnas något så annorlunda att man vill lysna och se något av evangeliet i det.

Varje kristen grupp borde leva på detta sätt och relationerna mellan kristna grupper borde se ut så också. Men har de det? Svaret är alltför ofta nej. Vi måste be Gud om förlåtelse. Evangeliska kristna – de som är sant bibeltroende – måste be Gud om förlåtelse för det motbjudande sätt som de behandlat varandra på.

Jag har talat om *skönhet* och jag har valt det ordet med omsorg. Jag skulle kunna tala om *kärlek* men vi har degraderat det ordet så mycket att det förlorat sin mening så jag använder ordet *skönhet* istället. Det borde finnas skönhet, observerbar skönhet, som världen kan se i det sätt som kristna behandlar varandra.

Vi behöver två ortodoxier. Den första är en ortodoxi med avseende på

läran och den andra med avseende på gemenskapen. Hur kunde den tidiga kyrkan sprida sig från Indus floden till Spanien på ett århundrade? När vi läser i Apostlagärningarna och breven finner vi en kyrka som *ägde* och *praktiserade* båda ortodoxierna (lära och gemenskap) och detta kunde världen observera. På detta sätt anbefalldes evangeliet till världen och Den Helige Ande bedrövades inte.

Det finns en utombiblisk tradition som säger att de icke-kristna sade om de tidiga kristna: "Se hur de älskar varandra!" När vi läser Apostlagärningarna och breven inser vi att dessa tidiga kristna verkligen kämpade för en praktisk gemenskap. Vi inser att det som kännetecknade den tidiga kyrkan var en verklig gemenskap, en gemenskap som nådde hela vägen ner till omsorgen om varandras materiella behov.

Har vi visat samma gemenskap i våra evangeliska kyrkor? Jag måste säga att vi i stort inte gjort det. Våra kyrkor har ofta varit två saker – predikoställen och aktivitetsgeneratorer. När en person har ett desperat behov som berör ras, ekonomi eller psykologi, förväntar hon sig då naturligt att finna en stödjande gemenskap i våra evangeliska kyrkor? Vi måste med tårar säga att det ofta inte är fallet.

Jag antar att min favoritkyrka i Apostlagärningarna (och i hela kyrkohistorien) är den i Antiokia. Jag älskar den. Jag rekommenderar dig att läsa om den igen. Det var en plats där något nytt hände: de mäktiga och stolta judiska företrädarna som såg ner på hedningarna (för det har funnits ett motstånd mot hedningar hos judar precis som det funnits judehat hos hedningar) gjorde ett genombrott. De kunde inte hålla tyst utan de måste berätta för sina hedniska grannar om evangeliet och plötsligt, på grund av Jesu blod och Guds Ords sanning, löstes rasproblemet. Där fanns nu judiska kristna och hednakristna och de var ett!

Dessutom fanns där människor från alla samhällsklasser. Vi vet inte explicit att det fanns slavar i kyrkan i Antiokia men vi vet att de fanns på många andra platser och det finns ingen anledning att tro att Antiokia var ett undantag. Vi vet från Apostlagärningarnas berättelse att ingen mindre än Herodes fosterbror var med. Den som befanns sig på samhällets topp och den som befann sig på botten möttes i Herren Jesu Kristi kyrka och de var ett i en skönhet av mänskliga relationer.

Och jag älskar den av ett annat skäl också. Det fanns en man vid namn Niger (vilket betyder svart) i den kyrkan. Namnet indikerar att han troligen var svart. Kyrkan i Antiokia kunde på grund av Jesu blod

*“Det måste alltså finnas två ortodoxier:
den första har med läran att göra
och den andra med gemenskapen.
Och båda måste praktiseras in i livets väv
där Jesu herravälde berör varje del av våra liv.”*

inlemma alla. Det fanns en skönhet som aldrig tidigare varit känd i den grekiska och den romerska kulturen – och världen såg på. Och så predikades evangeliet som gjorde att kyrkan spreds från Indusfloden till Spanien på en generation. Om vi vill beröra vår generation bör vi inte göra något mindre än detta.

Jag skulle åter vilja betona att gemenskapen nådde ner till de materiella tillgångarna. I Apostlagärningarna fanns ingen *kommunism* i den bemärkelse som vi tänker på ordet i dag. Peter gjorde det mycket klart för Ananias och Safira att deras mark var deras och att när de sålde den hade de bestämmanderätt över vad som skulle göras med pengarna. Ingen stat eller kyrkolag eller legalism band dem. Det som fanns i den tidiga kyrkan var en kärlek som var så överväldigande att de inte kunde föreställa sig att det i Herren Jesu kyrka kunde finnas en hungrig och en rik. När korinthierna föll på detta skrev Paulus i Första Korintierbrevet en svidande kritik.

Märk också att det utsågs diakoner. Varför? För att kyrkan hade märkt att det var svårt att bry sig om varandras materiella behov. Läs Jakob 2 där Jakob liksom säger: “Hur kan du predika evangeliet till en annan person och försöka ha en bra relation till honom andligt om han behöver skor och du inte ger honom några?” Detta är ett annat område där det platonska elementet har smugit sig in i den evangeliska kyrkan och fört

så mycket död med sig. Det har ansetts andligt att ge till missionen men inte lika andligt att ge skor till en broder i nöd. Sådant kan vi inte hitta i Guds Ord. Givetvis gav den tidiga kyrkan åt missionen. Ibland fick Paulus pengar så att han inte behövde sy tält för uppehållet. Men Paulus gör ingen skillnad mellan insamlingar till missionen och till materiella behov som om det ena skulle varit mer andligt än det andra. Oftast när Paulus talar om pengafrågor gjorde han det för att det fanns en grupp kristna någonstans som hade materiella behov och Paulus uppmanade de andra kyrkorna att hjälpa till.

Det var heller inte bara i den lokala kyrkan som de kristna hade omsorg om varandras behov. De gjorde det också på långt håll. Kyrkan i Makedonien som var uppbyggd av hednakristna som tidigare hade föraktat de judiska kristna gjorde en insamling till dem när de hörde att de hade materiella behov och sände den flera hundra kilometer så att de skulle ha något att äta.

Det måste alltså finnas två ortodoxier: den första har med läran att göra och den andra med gemenskapen. Och båda måste praktiseras in i livets väv där Jesu herravälde berör varje del av våra liv.

Det finns med andra ord fyra krav som vi måste möta för att möta behoven i vår generation. Det handlar om två innehåll och två verkligheter och när båda finns på plats kan vi se att något mycket djupgående börjar hända i vår generation.

Översättning av Francis Schaeffers föredrag 'Two contents, two realities' som han gav i juli 1974 på International Congress of World Evangelisation i Lausanne, Schweiz. Översättningen är gjord av Stefan Lindholm. Första delen av artikeln publicerades i förra numret av *Theofilos*.

Fotnoter

1. Används här i betydelsen "rättsläriga" och inte med avseende de östliga kyrkogemenskaperna.
2. Med detta menar inte Schaeffer att modern konst eller film var något förkastligt. Tvärtom uppmanade han kristna att engagera sig i dem. En sak som modern konst uttrycker väl, ansåg Schaeffer, var brustenheten som kommer från fallet. Detta är viktigt eftersom konst inte bara har med skönhet utan med sanningen och verkligheten att göra. Se mer om detta i hans lilla bok *Art and the Bible*. För djupare reflektioner bör läsaren vända sig till Hans Rookmakers verk vilka inspirerade Schaeffers idéer om konst och kultur.

Kristi herredømme over alt liv, del II:

Kvaliteten av vår lojalitet til Kristus

Med utgangspunkt i tanken om Kristi herredømme over alt liv, ser forfatteren på hvilken grad av intensitet Kristi herredømme krever. Han drøfter vår tids religiøse klima, hva herredømme betyr, hvordan Kristi herredømme skal påvirke vår karakter og hvem eller hva som kan kreve herredømme i våre liv, dersom ikke Kristus er Herre.

I mange år har jeg arbeidet med temaet “Kristi herredømme over alt liv”. Vi mislykkes stadig med å tillate Kristus å være Herre over hele vårt liv, og dette tilbakevendende problemet er en høyst reell sykdom i Kristi kirke.

For å virkelig ta tak i dette spørsmålet er denne artikkelen delt opp i to deler, der den første tar opp *omfanget* av Kristi herredømme og dermed vår lojalitet til ham (Denne finnes i *Theofilos* 03 2011). Den artikkelen du leser nå vil ta opp *kvaliteten* eller *intensiviteten* i vår indre lojalitet til Kristus. Det vil selvsagt bli noe overlapping mellom disse delene.

Det ødeleggende skillet

I forrige artikkel så vi på det ødeleggende skillet mellom det hellige og det sekulære (H/S-skille) som står i sterk motsetning til tanken om Kristi Herredømme over alt liv. I stedet for at vi lever med én sentral motsetning mellom synd og lydighet til Gud, er det konstruert ytterligere en motsetning, mellom det sekulære og det hellige. Mange kristne lever med begge disse motsetningene i livet, og det kan virke forvirrende.

Den som er fanget i en H/S-tenkning tror for eksempel at det automatisk må være mer hellig å be enn å vaske opp. Bønn er hellig og åndelig, oppvask er bare sekulært og kroppslig arbeid. Men den kristne som ikke er påvirket av H/S-tenkningen, men bare er opptatt av å adlyde Gud og ikke synde er ikke så sikker. Han eller hun vet at både bønn og oppvask kan gjøres eller ikke gjøres av grunner som handler om ulydighet eller lydighet til Gud. H/S-skillet er både distraherende og misledende.

Den som er fanget i en H/S-åndelighet tror at det er mer til behag for Gud å være i fulltids kristent arbeid enn å være mekaniker, bonde eller forretningsmann. Kristent arbeid på fulltid er hellig, det andre er sekulært.

Men den kristne som bare er opptatt av å adlyde Gud og ikke synde er ikke så sikker her heller. Finnes det ikke både gode og mindre gode grunner for begge deler? Hva om Gud har utrustet oss til å gjøre noe som anses som "sekulært"?

Vi snakket forrige gang om at Gud bryr seg om hvordan vi tenker og lever på alle områder av livet, ikke bare på de vi anser som religiøse eller åndelige. Som et resultat av dette har H/S-s skillet fått hemme mye av det Gud forventer at kristne mennesker og kirken skal gjøre. Gud vil at vi skal legge alle områder av vårt liv inn under hans herredømme, ikke bare aktiviteter som tilsynelatende har direkte med Gud å gjøre.

I denne artikkelen skal vi altså se på *bredden* av herredømme og reflektere over hva herredømme *innebærer*. Vi skal så se på de mer *interne* sidene ved livet. I forrige artikkel så vi at Gud vil at vi skal være opptatt av "hele livet" – sosial rettferdighet, skjønnhet, vitenskap, utdanning, økonomi, miljø... Men vi må også la dette gjelde det som er mer internt, som vår karakter, våre relasjoner og hvordan vi arbeider med våre følelser. Hva betyr Kristi herredømme der?

I. Vårt religiøse klima

La oss begynne med å se hvilke trender vi finner rundt oss. På 1960-tallet var det flere som mente at Amerika var ferdig med religion en gang for alle. Verden ville bli sekulær og religion ville bare spille en liten rolle framover. De tok grundig feil (når det gjelder USA). Det har vært en voksende interesse for religion, både kristendom og andre religioner. La meg nevne noen av de viktigste modellene, som til en viss grad overlapper med hverandre.

Religiøse modeller

Religiøs relativisme

Det finnes en mengde ulike religiøse tradisjoner, grupper og idéer. Utbredelsen av religiøse valgmuligheter er en av de store utviklingene de siste 50 årene. Dette mangfoldet forstås vanligvis innen rammene av relativismen. Ingen vil si hva som er virkelig sant og hva som er usant, men hver religiøse tradisjon eller gruppe defineres av deres forsøk på å finne symboler og metaforer som kan hjelpe dem til å takle livet. Tro og praksis er "relativ til" deres kulturs behov for å finne et slags navn på det uforståelige og ukjente.

“Selv om ni av ti voksne amerikanere tror at Gud eksisterer er det en voksende uenighet om hvordan Gud skal beskrives. Gud er Michelangelos skjeggete gamle mann i det Sixtinske kapell. Gud er ren intelligens. Gud er kosmisk energi. Gud er en gudinne. Minst åtte av ti amerikanere anser dem selv som kristne, men er uklare i forståelsen av hva de grunnleggende sett tror på. Undersøkelsen viser at amerikanere ber oftere enn de har sex, men ingen vet hvor mange som anser sex og bønn for å være det samme.”¹

I all denne forskjelligheten er ikke spørsmålet hva som er sant, som om en persons sannhet skulle kunne ekskludere en annens, og at forskjellen mellom dem skulle bety noe. Det er snakk om personlige synspunkter og private tanker, og forskjellen betyr lite.

Instrumentell religion

Dette begrepet brukes som regel kritisk, men det ligger likevel til grunn for mange ulike tilnærminger til religion. Begrepet innebærer at vi bruker religion, vår Gud, til å få noe vi ønsker. På sitt verste handler det om å se på Gud som en automat. Du legger inn trofast bønn og pietistisk livsførsel, og ut kommer velsignelsene dine. Det er en ren byttehandel. Dette ligger i kjernen av mange arter av hedonisme og nyreligiøsitet, men når også inn i kirken. Spesielt når en for eksempel lover helse og rikdom til dem som sender penger til kirken eller til et tv-program.

Pragmatisk religion

Mange leter etter en religion eller en dypere mening i livet, men det de ser etter er “noe som kan fungere for meg”. Spørsmålet er ikke hva som er sant, men heller hva jeg kan være i stand til å leve med. Hva kan gi meg det jeg trenger i livet? En tilhenger av denne tankegangen har sagt: “Jeg bryr meg ikke om hvor mye av dette som er søppel – det forandret livet mitt.”

Designerreligion

Denne trenden er ladet med metaforer: kaféreligion, religion a la carte, koldtbordreligion og så videre. Den kjennetegnes av idéen om at du setter sammen en kombinasjon av religiøs lære og praksis som passer dine behov og det du tror skal til for å bli lykkelig.

George Barna beskriver det som en “ny form for religion: en personlig tilpasset tro som møter personlige behov, minimerer regler og absolutter og ligner lite på den “rene” formen som de store verdensreligionene har.”²

“Mange leter etter en religion eller en dypere mening i livet, men det de ser etter er “noe som kan fungere for meg”. Spørsmålet er ikke hva som er sant, men heller hva jeg kan være i stand til å leve med.”

Hva er den røde tråden?

Hvis du ikke kan vite og sette ord på hva som er *sant om Gud* – hvem eller hva han er, og hvem eller hva han ikke er, hva han ønsker, befaler og forbyr og så videre – så er det ingenting som begrenser oss som mennesker, ingen forpliktelser til noe annet enn det vi selv bestemmer, eller samfunnet bestemmer for oss. Den røde tråden er en stor vekt på individets frihet til å definere sannheten selv, uten å stå til ansvar for noen.

Det er ikke snakk om noe herredømme fra noen kilde over den menneskelige bevissthet. Denne type religioner omfavner en menneskelig frihet til selv å definere Gud, godt og ondt, uten referanse til noe mer transcendent enn meg selv.

Hvem bestemmer?

Jeg hører ofte folk si setninger som “Jeg liker å tenke å Gud som...”, eller som det stod på et kirkeskilt: “Ha fred med Gud, hvem du enn tenker at han er.”

Det snakkes mye om religiøse preferanser, men lite om religiøs overbevisning. Det som er forskjellen her er at det ene er en mening, og det andre en reell overbevisning som kan skape forpliktelse. På tv snakkes det mye om Gud, men mindre om “Kristus” og “Jesus”. Hvorfor? Svaret er at med en gang du bruker disse navnene begrenser du umiddelbart menneskers frihet til å tenke på en hvilken som helst Gud. Ordet “Gud” kan fungere som psykologenes assosiasjonstest – du kan se det du selv vil i flekken på arket. Å snakke om “Jesus” er for det moderne mennesket å gjøre flekken til en spesifikk form.

Dette burde ikke overraske oss, for Bibelen selv lærer oss at vi helt fra begynnelsen har vi håpet på løftet vi fikk der: "Når du spiser frukten, vil øynene dine bli åpnet og du vil være som Gud og kjenne godt og ondt." Vi har ønsket friheten til selv å definere Gud og *være som Gud* ved å kunne bestemme hva som er ondt og godt. Vi ser ut til å være fast bestemt på vår egen autonomi, at vi selv utgjør vår egen lov.

II. Hva er et herredømme?

Hva Jesus selv hevdet

Vi må være oppmerksomme på den enorme kontrasten mellom det jeg har beskrevet som våre samtidige trender og hva vi finner når vi trer inn i Bibelens verden. Vi skal se på noe av det Jesus sa, men først skal vi gå inn i Det gamle testamentet.

Herren åpenbarte seg til Moses. Han lot ikke Moses bestemme selv hvordan han skulle tenke om Gud. Når Moses i Andre Mosebok 3,14 spør Gud hvem han er, svarer Gud: "Jeg er den jeg er" – en fullstendig selv-definerende, selv-tilstrekkelig, selv-identifiserende identitet.

Herren lar det altså ikke stå åpent hvem han er, han overlater ikke til oss å bestemme hans karakter ut fra våre åndelige, intellektuelle eller følelsesmessige behov og begjær. Han sier "Jeg er ..., jeg er ikke ..." mange ganger. Vi må forvente at dette strider mot en moderne og post-moderne følsomhet. Dette er mildt sagt motkultur.

Ingen assosiasjonstest

Jesus så seg selv helt og fullt i den bibelske verden. Gud var en selv-definerende Gud som selv åpenbarte seg. Han var ingen assosiasjonstest. En av Jesu mest ekstreme påstander finnes i Johannes 14,6: "Jeg er veien, sannheten og livet, ingen kommer til Far uten gjennom meg." I en slik verden vil det du synes "fungerer" for deg eller "føles rett" for deg ikke være så viktig. Det finnes en sannhet, og Jesus er den. Han er også den eneste veien til den ene Gud. Dette utgjør en enorm begrensning på hvilken autonomi menneskenes religiøse forestillingsevne har.

Han følte seg også fri til ikke bare å fortelle oss hva vi skulle tenke om ham, men hva vi skulle gjøre. "Hold mine bud", "Lytt til mine ord og gjør dem". Herredømme betyr autoritet.

Legitim makt

Jesu har ikke bare ren makt eller makt til å overbevise. Han har en autoritet som er en legitim makt. Hvis du for eksempel har et neshorn i stuen så har neshornet makt, men ingen autoritet. Det er forskjellen på disse to formene for makt.

Autoriteten i Jesus og hans Fars herredømme hviler på at hele treenigheten var involvert i skapelsen. Vi snakker om Skaperen, vår Opphavsmann og den som har skapt alt som finnes. Han lagde oss. Han har både makt og rett, så hans bud er legitime. Det innebærer at vi er forpliktet til å adlyde dem. Tenk på det store budet, Matteus 28,18. Her sier den oppstående Jesus, "Meg er gitt all makt, gå derfor og gjør disipler...".

Kristi herredømme innebærer at vår lojalitet til ham står over alle andre forhold, til og med til vår egen familie, hjemland og vår sportsklubb. Hvis Kristus er Herre, finnes det ikke noe rom for andre lojalitetsforhold. Han har selvsagt etablert eller står bak lojalitetsforhold til familie og ekteskapet, men han er alltid Herre. Kvaliteten på vårt lojalitetsforhold til Jesus kommer fra hjertet. Det er ikke bare en formell juridisk sak. Jesus sa: "Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte, av hele din sjel og av all din kraft."³

Jesus talte om at hans etterfølgere måtte være villige til å gi slipp på sine liv for å følge ham. "For den som vil berge sitt liv, skal miste det. Men den som mister sitt liv for min skyld, skal finne det. Hva vil det gagne et menneske om det vinner hele verden, men taper sin sjel? Eller hva skal et menneske gi som vederlag for sin sjel?"⁴ Her sies det ikke at vi alle skal streve etter å bli martyrer. I stedet sies det at vi skal gi våre liv til ham som Herre i stedet for å kontrollere det selv, og at vi skal følge ham hvor han enn leder oss – selv om det fører til død. Ellers er faren å forsøke å gripe det vi selv ønsker i verden, leve det livet vi ønsker borte fra ham – og slik miste våre liv. Dette er Jesu store "kost/nytte-analyse" av livet. *Uten ham* forsøker vi å gripe verden, og selv om vi får tak i et stort stykke av den, mister vi vår sjel. *Med ham* finner vi oss selv og får evig liv.

Utfordringene ved å følge Jesus

Jesu langsiktige påstand omfatter løftet om evig liv. Men på kort sikt lover han ikke at kristne skal leve lange liv i rikdom uten kreft eller bilulykker. Faktisk lover Jesus aldri at den som følger ham ikke skal bli

avvist, forfulgt, fattig eller oppleve smertelige tap. Det finnes ingen løfter om at det å følge ham alltid vil se ut til å "fungere for meg", gi meg helse og rikdom eller indre fred.

De fleste kristne kommer til veiskiller der den ene veien er å følge Kristus, og den andre er å ha noe vi virkelig har lyst på. Men vi må velge en av veiene, vi kan ikke følge begge. Hvem skal være vår Herre?

Vi kan komme til å måtte velge mellom:

... å følge Kristus, eller å følge en vei til å oppnå rikdom.

... å følge Kristus, eller anerkjennelse, beundring, berømmelse.

... å følge Kristus, eller muligheten for ekteskap eller en seksuell partner.

... å følge Kristus, eller en spennende jobbmulighet.

På en annen måte kan vi si at kristne ofte tenker, selv om vi ikke alltid sier det høyt, at "Jesus, jeg vil følge deg hvis du gir meg...". Det blir som å si at "Du skal være Herre hvis..."

... jeg kan være sikker på å ikke miste mine venner.

... jeg fortsatt kan følge mine drømmer for livet.

... hvis mine kollegaer fortsatt vil respektere meg.

Disse "hvis" følges av det Gud kaller avguder eller gudserstatninger. De er det som faktisk fungerer som en gud for meg på det tidspunktet. Noe begynner å bli en avgud for oss hvis vi ved å søke det, slutter å adlyde Kristus. Jesus forklarte dette bildet i lignelsen om såmannen.

Frøet som falt på steingrunn vokste opp og var virkelig imponerende. Det representerer dem som tar imot Guds Ord med stor glede og begeistring, men deres tro varer bare til lidelse og vanskeligheter oppstår. De mister raskt interessen når det blir klart at Gud ikke har et bekymringsfritt liv for dem.

Frøet som falt blant torner vokste opp, men ble kvalt og overskygget av tornene. Det representerer dem som lar bekymringer og rikdom kvele Ordet slik at det ikke gir frukt. Dette er dem som kommer til vei-skille og velger det de selv ønsker i stedet for å la Kristus være Herre. Når de gjør dette mange nok ganger, eller bare en gang med noe som er svært alvorlig, slutter de å bære frukt, og forlater kanskje Kristus helt.

Alt dette handler om herredømme, autoritet i praksis, i virkelige situasjoner som hender oss hele tiden.

Hvorfor vil noen behandle Herren Kristus på denne måten?

Det kan virke som galskap. Husk på hvem Kristus er. Han er en del av treenigheten, skaper av alt som eksisterer utenom ham selv. Han *er* Herren. Alt vi er og alt vi noensinne vil komme til å bli er på grunn av ham.

For å tenke over Guds storhet kan vi se på solsystemet vårt. Hvis solen er en bordtennisball er jorden et knappenålshode et par meter borte. Resten av solsystemet kunne vært oppbevart i L'Abris bygning i Southborough (på USAs østkyst, red.). Men på denne skalaen ville den nærmeste stjernen i vår galakse være et eller annet sted i Ohio. Det er bare den nærmeste naboen i vår galakse, og det finnes milliarder av galakser. Det er umulig å tenke seg hva det betyr at alt dette ble skapt på Guds kommando.

Hvis dette er sant, og vi anerkjenner at den Gud vi tilber i Jesus Kristus er Skaperen av hele universet, kan du da forestille deg å be ham inn i livet som en tjener eller assistent, og bare følge hans råd dersom det passer deg? Det er nok gode argumenter for å si at han enten må være Herre, eller ingenting.

Den andre siden av saken er at han har strukket seg ut til deg. Han har gitt seg selv for deg. Der mennesker lever i en patetisk streben etter å bli lik Gud, forteller Paulus at Jesus ikke anså likhet med Gud som noe å streve etter. I stedet forlot han sin herlighet og status hos Gud og ble et menneske slik som oss. Han ble ytterligere fornedret til døden på korset der han bar den straffen som vi fortjente for våre synder. Men så reiste Gud ham opp fra de døde, og sammen med ham ble også vi løftet opp til evig liv. Gjennom at han mistet sitt liv, åpnet han altså døren til nåden for deg og meg.

Paulus skriver om dette i sitt brev til Filipperne, kapittel 2, vers 5-8. Men så i vers 9-11 får vi en av de viktigste utsagnene om Kristi herredømme i hele NT: "Derfor har og Gud opphøyet ham og gitt ham det navn som er over alle navn, for at i Jesu navn skal hvert kne bøye seg, deres som er i himmelen og på jorden og under jorden, og hver tunge skal bekjenne at Jesus Kristus er Herre, til Gud Faders ære."

Dette er grunnlaget for å behandle Kristus som din Herre, hvem han er som Skaper og hvem han er som din Frelser.

III. Herredømme og karakter

Vi har snakket om omfanget av Kristi herredømme og hvilken sterk lojalitet som et herredømme krever. Nå vil jeg sammenholde disse to tankene og se på der herredømmet retter seg mot vår karakter og vårt indre liv.

Spørsmål om karakter

Kristi herredømme har ingenting å gjøre med en ytre fromhet, respektabilitet, raushet eller tro. Det handler i stedet om at alt det virkelig finnes under overflaten. Dette er årsaken til at mange av skandalene blant kristne ledere skaper et så mørkt og feilaktig bilde av Jesus.

- Det er ikke greit om en fantastisk og effektiv evangelist ikke ærer Gud i sitt seksualliv.
- Det er ikke greit om noen har en berømt bønnetjeneste, men oppgir feil tall til skattemyndighetene.
- Det er ikke greit om noen er en fantastisk forkynner, men ikke kan fordra mennesker.
- Det er ikke greit om noen er en begavet lovsangsleder, men er en rasist.

Dette er det tydelige budskapet i begynnelsen av Første korinterbrev 13, 1-3. Jeg kan snakke med englers tunger, ha profetisk kraft til å forstå mysterier, jeg kan ha tro som flytter fjell, gi bort alt jeg eier og til og med gi mitt liv som martyr. Jeg kan gjøre alt dette uten å ha kjærlighet. Og hvis det er uten kjærlighet, sier Gud at det er ingenting. Det er ikke underlagt Kristi herredømme. Jeg gjør ingenting, oppnår ingenting, jeg lager bare en masse lyd. Jeg kan se fantastisk ut på overflaten og tilsynelatende være en unik person, men likevel være hul på innsiden.

Intensiviteten av Kristi herredømme

Jesus er ikke fornøyd med å forbli på overflaten eller ha en slags vag påvirkning på våre liv. Han utfordrer oss i vårt innerste, våre følelser, vår

*“Å ha Kristus som Herre ... kan ikke ses på
som noen heltedåd eller en gave til Gud.
Det er bare snakk om å anerkjenne hva som er
virkelig sant, nemlig at alt uansett tilhører Gud.”*

karakter og våre relasjoner til andre mennesker.

Et stort hinder her er den falske guden som heter respektabilitet i kristne kretser. Hvis respektabilitet får forrang foran ærlighet, betyr det at vi ignorerer eller forneker syndefallet som berører hver og en av oss. Som et resultat vil vi la være å bære våre svakheter og mangler inn under Kristi herredømme, enten fordi vi ikke ser dem selv, eller fordi er opplært til å ikke la noen andre se dem.

Akkurat som H/S-skiellet ikke vil høre om den sekulære verden i kirken, vil vi, dersom vi er underlagt kravet om respektabilitet, ikke ha noen plass i vårt kristne fellesskap for min frykt, depresjon, sinne, store pengeforbruk, humørsyke, ødeleggende seksuelle tanker, sladder eller problemer med å snakke sant.

Peter Scazzero, en pastor i New York, har skrevet noen interessante bøker som oppfordrer til en "følelsesmessig sunn åndelighet". Han setter fingeren på flere uutalte tankemessige forutsetninger for hvordan vi lever, føler, ikke føler, behandler penger, risiko, tap og bitterhet. Disse forutsetningene kommer fra våre familier, eller vår subkultur, og er fryktelig ødeleggende. Men hvis vi er opptatt av å holde en skinnende kristen maske, blir de aldri avslørt eller erkjent som et problem, siden vi er så vant med dem.

Idéer som ikke blir utfordret har en enorm kraft, særlig hvis de er uutalte og tas for gitt. Scazzero nevner flere kjønnsrelaterede forutsetninger. "Jenter blir ikke sinte og gutter gråter ikke." Eller: "Menn leder og tjener penger. Kvinner klager." Denne type idéer kan finnes i din andre natur og de kan ødelegge deg, alle rundt deg og din tjeneste for Kristus.

Hvis problemer med identitet og selvbilde aldri blir tatt opp vil vi naturlig bære rundt på dårlige bilder av oss selv. "Jeg er ubrukelig", "Jeg er utilstrekkelig på alle måter", "Jeg har ikke noe å komme med".

Tenk på alle vanene vi kan bære med oss når det gjelder å være i konflikt med mennesker. Vi dekker over, vi stikker av eller vi skyter fra hofte. Alt dette er reaksjoner som ikke løser en konflikt, men forsterker den. Likevel holder vi oss til våre vaner, i stedet for det Jesus lærer. Jesus sier dette svært tydelig. Han sier at hvis vi skal til å ofre noe ved alteret og kommer på at noen har noe imot deg, skal du la gaven ligge. Gå og forsøk å gjøre opp med personen, din tilbedelse vil bli ødelagt av konflikter som dekkes over, ignoreres eller fornektes.⁵

Det er altså behovet for å være respektabel i kristne miljø som blir en

avgud for oss. Hvis vi skal ha framgang i vår karakter må denne avguden utfordres.

IV. Hvis Jesus ikke er Herre, hvem eller hva er det?

Noen eller noe er Herre

I livet er det aldri et spørsmål om du ønsker en Herre eller ikke. Kristus er ikke den eneste "herren", det finnes tusenvis av dem, og de trenger ikke framstå særlig religiøse. Det som betyr mest for deg har et visst herredømme over deg.

Dersom det viktigste for deg er å være uten herre, å være fullstendig uavhengig og ikke svare til noen andre enn deg selv, vil din egen frihet bli din herre. Når andre mennesker stiller store krav til deg, ber deg om tjenester på ubeleilige tidspunkt og handler ut fra egne agendaer, gir friheten følgende råd: "La dem være, du er ikke tjeneren deres." Men mange mennesker vil, særlig i løpet av årenes gang, angre på at de fulgte denne herren. Den leder dem nemlig inn i ensomhet, isolasjon og bort fra andre menneskers omsorg.

Det er lett å se konsekvensene av andre herrers herredømme, som penger, sosial aksept og makt. Dette er brutale herrer som ødelegger oss, og som Jesus vil sette oss fri fra.

Jesus som Herre

Som jeg har skrevet tidligere er Jesus vår Skaper og vår Frelser, noe han har betalt dyrt for. Hvilken annen herre kan du ha som er så overgitt til deg? Han lovet ikke noe enkelt liv, og kanskje må vi lide for at han skal få vår oppmerksomhet. Men han gjør det ut fra sin kjærlighet til oss. I *Se det i øynene* skriver C. S. Lewis om den enorme forandringen dette er. Som vi ofte sier, aksepterer Gud oss slik vi er, men elsker oss for høyt til å etterlate oss der. Han vil forandre oss helt til vi blir perfekte i vårt neste liv, men han begynner i dette livet. Det er retningen dette toget har. Hvis du ikke liker retningen, må du gå av toget.

Å ha Kristus som Herre over alle områdene jeg har skrevet om, kan ikke ses på som noen heltedåd eller en gave til Gud. Det er bare snakk om å anerkjenne hva som er virkelig sant, nemlig at *alt uansett tilhører Gud*. Alle sakene mine, alle vennene mine, familien min, planene mine, hele meg...

Konklusjon

Vi har snakket om Kristus som Herre over hele bredden av livet, også vårt indre liv og våre erfaringer. Det er verdt å tenke over hva det betyr eller ville bety for deg dersom Kristus virkelig er Herre. Hvilke avguder kan stå ved et veiskille og lede deg bort fra Kristus? Jeg vil avslutte med Paulus brev til Filipperne, kapittel 2, vers 5-11:

La samme sinnelag være i dere som også var i Kristus Jesus!

Han var i Guds skikkelse
og så det ikke som et rov
å være Gud lik,

men ga avkall på sitt eget,
tok på seg tjenerskikkelse
og ble mennesker lik.

Da han sto fram som menneske,
fornedret han seg selv
og ble lydige til døden, ja, døden på korset.
Derfor har også Gud
opphøyd ham til det høyeste
og gitt ham navnet over alle navn.

I Jesu navn skal derfor
hvert kne bøye seg,
i himmelen, på jorden og under jorden,
og hver tunge skal bekjenne
at Jesus Kristus er Herre,
til Gud Faders ære!

Denne artikkelen er en bearbeidelse av et av mange foredrag av Dick Keyes om "Kristi herredømme over alt liv". Gjengis med velvillig tillatelse fra opphavsmannen.

Fotnoter

1. Utne Reader "God of a million faces" (July/Aug. 1998, p.45)
2. Utne s. 46.
3. Matteus 22,37
4. Matteus 16,25-26
5. Matteus 5,23

Sannolikheten för Jesus uppståndelse

Inledning

I den här uppsatsen försöker jag sammanfatta argumentationen i min bok *The Resurrection of God Incarnate*.¹ Jag kommer att argumentera för den höga sannolikheten att Jesus uppstod kroppsligen från de döda på den första påskdagen.

Tre slags bevis

När vi bedömer en historisk hypotes tar vi med tre slags bevis i beräkningen. Det första slaget av bevis är av det mest uppenbara slaget: vittnesmål från vittnen om och fysiska data förorsakade av vad som hände vid tiden och på platsen ifråga. Om det framkastas att Johan stal ur ett visst kassaskåp, så är vårt uppenbara historiska bevis vad vittnena säger (om vem som var i närheten av kassaskåpet vid tiden ifråga och var Johan var vid den tiden), samt fysiska data, såsom fingeravtryck på kassaskåpet, pengar funna i Johans garage, o.s.v. Jag kallar sådant bevis för *efterföljande historiskt bevis*. Detta är bevis för att hypotesen är sann, så långt som hypotesen är enkel och det efterföljande historiska beviset är sådant som du skulle förvänta dig att finna om den aktuella hypotesen är sann, men inte annars. Till exempel, om Johan stal ur kassaskåpet, så skulle du förvänta dig att finna hans fingeravtryck på det; men du skulle inte förvänta dig att finna dem om han inte gjorde det. Dessutom skulle du förvänta dig, om Johan stal ur kassaskåpet, att någon som såg Johan vid den tiden, eller i närheten av kassaskåpet vid den tiden, skulle säga att de såg Johan där (i frånvaro av bevis för hypotesen att vittnena är otillförlitliga). Du skulle däremot inte förvänta att de skulle säga detta om han inte var där.

Jag betonar här (liksom på andra ställen i uppsatsen och i allt annat jag skrivit) den centrala betydelsen av en teoriers enkelhet vid bedömningen av dess sanningsvärde. Det finns alltid ett oändligt antal möjliga teorier i natur- och socialvetenskap, historia eller något annat forskningsområde. Om sådana teorier är sanna, så skulle du förvänta dig att finna det bevis som du faktiskt finner. Till exempel kan Johans fingeravtryck på kassaskåpet, Gunnars vittnesbörd om Johans närvaro på brottsplatsen vid tiden då stölden begicks och den undgängömda pen-

ningssumman i Johans garage, lätt förklaras av att Hans placerat Johans fingeravtryck där på skämt, att Gunnar ljuger för att han ogillar Johan, och att Jens har lagt bytet i Johans garage från en helt annan stöld. Men i frånvaro av ytterligare bevis, är teorin, att Johan begick brottet, den som troligast är sann, eftersom det är enklast att postulera att en person (Johan), som utförde en handling (stal ur kassaskåpet), orsakade på olika sätt de tre bitarna av bevis.

Utöver det efterföljande historiska beviset behöver vi ta med *det allmänna bakgrundsbeviset* för hur rimligt det är att hypotesen är sann (oberoende av det detaljerade efterföljande historiska beviset). I mitt oansenliga exempel kommer det allmänna bakgrundsbeviset att vara vårt bevis för Johans och andra misstänkta förflutna beteende. Detta kan t.ex. starkt stödja (såsom den enklaste förklaringen) en teori att Johan inte är den sortens person som stjälar ett kassaskåp, medan Gunnar just är den sortens person. I det fallet sluter vi oss rätteligen till att Gunnar är den mest sannolika boven – trots att det efterföljande historiska beviset är exakt vad vi skulle förvänta oss att finna om Johan stulit ur kassaskåpet, men inte helt vad vi skulle förvänta oss om Gunnar hade stulit ur kassaskåpet.

I det här exemplet är bakgrundsbeviset ganska snävt: Johans eller Gunnars förflutna beteende. Men bakgrundsbeviset och det efterföljande historiska beviset samverkar också när bakgrundsbeviset är långt mer allmänt. Antag att en astronom iakttagit ett visst mönster av klara prickar genom sitt teleskop, som är precis vad du skulle förvänta dig att finna om dessa prickar var resterna av en supernovaexplosion. Det är rätt att tolka dem så, om din fysikaliska teori medger att supernovor kan explodera, d.v.s. teorin understöds bäst av allt annat bevis som är tillgängligt för fysikern (vilket är det allmänna bakgrundsbeviset). Men om din fysikaliska teori säger att supernovor inte kan explodera, så behöver hypotesen, att en supernova exploderade vid det här tillfället, en enorm mängd detaljerat historiskt bevis. Sådant bevis är i sig självt oerhört osannolikt på basis av varje lika enkel hypotes annan än hypotesen, att det orsakades av en supernovaexplosion. Innan vi kan anse detta sannolikt – och om vi verkligen anser det – måste vi anse att hela den fysikaliska teori som utesluter supernovaexplosionen i sig själv är osannolik, givet vårt nya detaljerade historiska bevis.

Det allmänna bakgrundsbeviset indikerar kanske inte bara att den

postulerade hypotesen är (eller inte är) troligtvis sann, utan att den troligtvis är sann endast under vissa villkor. Till exempel att det är rimligt att Johan stjäla ur kassaskåp när och endast när han är ekonomiskt ruinerad; eller att det är rimligt att supernovor exploderar när och endast när de når en viss ålder. I det fallet kommer ett annat slag av historiskt bevis in i ekvationen; nämligen, bevis som visar att dessa bidragande villkor förelåg eller inte förelåg. Dessa villkor kommer jag att kalla *de föregående kraven*. Det beviset kommer omigen att vara starkt så långt som det är sådant som du skulle förvänta dig att finna det, om dessa villkor förelåg och inte annars (och så långt som antagandet av dessa villkor är enkelt). Jag kommer att kalla sådant bevis för *det föregående historiska beviset*.

När vi hanterar en hypotes H, som inte skulle vara alltför osannolik utifrån en världsåskådning T, men som skulle vara omåttligt osannolik utifrån en konkurrerande världsåskådning, kommer det allmänna bakgrundsbeviset att vara det enda relevanta beviset för sannolikheten hos de olika världsåskådningarna. I den utsträckning som det allmänna bakgrundsbeviset också starkast understödjer världsåskådningen T (som gör H inte alltför osannolik), behöver vi mindre detaljerat historiskt bevis för anspråket att H är sann, d.v.s. sannolik på det hela taget. Hypotesen, att Jesus uppstod från de döda, är av just det här slaget. Ty om det inte finns en Gud, är naturlagar det som ytterst bestämmer vad som sker i världen och, att någon som varit död i trettiosex timmar får liv igen är (med omåttlig sannolikhet) ett klart brott mot dessa lagar och således omöjligt. Detta är Humes skäl, nämligen att allt bevis för att en viss regelbundenhet inverkat på väldigt många kända förflutna tillfällen, är bevis för att detta är en naturlag och att den således inverkade också vid det givna tillfället. Därför uppstod inte Jesus. Men om det finns en Gud av det traditionella slaget, så är naturlagar verksamma för att han låter dem vara verksamma, och han har makt att åsidosätta dem ett ögonblick eller för alltid. Alltså, om Jesus uppstod från de döda, uppväckte Gud honom. Jag kommer således att behandla hypotesen, att Jesus uppstod, såsom ekvivalent med, att Gud uppväckte Jesus. Men om det finns en Gud med makt att uppväcka Jesus, så kommer han endast att göra det så långt som han har skäl att göra det. Om han inte har skäl, så skall inte den uppståndelsen förväntas.

Alltså, för att avgöra huruvida Jesus uppstod från de döda, räcker det inte med att undersöka huruvida (vad jag kallat) det efterföljande histo-

*“Men om det finns en Gud med makt
att uppväcka Jesus, så kommer han endast
att göra det så långt som han har skäl
att göra det. Om han inte har skäl,
så skall inte den uppståndelsen förväntas.”*

riska beviset (vad Paulus och evangelisterna skrev om vad vittnena sade att de såg från tre till fyrtio dagar efter korsfästelsen) är det slags bevis som skulle förväntas om Jesus uppstod men inte annars. Man måste också undersöka huruvida allmänt bakgrundsbevis stöder världsåskådningen, att det finns en Gud av ett slag som kan och vill ingripa i människans historia på detta slags sätt i detta slags situation; eller huruvida det inte finns en sådan Gud. Vi måste dessutom undersöka det föregående historiska beviset för att det skall vara på det hela taget sannolikt på basis av vårt totala bevis, att Jesus uppstod från de döda. Omvänt skulle vi behöva en omätlig mängd av efterföljande historiskt bevis för att vårt totala bevis skall göra det sannolikt att Jesus uppstod, om vårt föregående bevis (bakgrundsbevis eller historiskt bevis) stöder en konkurrerande världsåskådning. T.ex. att det inte finns en Gud (av det traditionella slaget); eller att, om det finns en sådan Gud, så har han inte skäl att ingripa i människans historia på det sättet; eller att, även om Gud har ett sådant skäl, så var Jesus inte den sortens person som han skulle ha återfört till livet.

Jag har argumenterat ingående under många år för uppfattningen att förekomsten av ett universum, dess nästintill totala konformitet mot naturlagar, att dessa lagar är sådana att de leder till utvecklingen av

människor, att dessa människor har själar (ett bestående mentalt liv vars bestånd är skilt från att deras fysiska liv består), att diverse händelser inträffat i historien, och att miljoner människor har haft erfarenheter som ter sig för dem vara av Gud, är bevis som (trots förekomsten av ondska) gör Guds existens sannolik.² Nu finns inget utrymme att åter argumentera för detta här. Låt oss således för stunden blott antaga (för att kunna fortsätta), att det på basis av det här slaget av bevis (beviset från s.k. "naturlig teologi") är lika troligt som otroligt att det finns en Gud. Om det finns en Gud kunde han helt klart, om han valde det, uppväcka Jesus från de döda. Alltså är det sannolikt att Gud kommer att uppväcka Jesus från de döda, i den utsträckning till vilken och i kraft av Guds godhet som han hade skäl att göra det. Gud uppväcker mycket sällan de döda (i deras ursprungliga kroppar medan andra på jorden fortsätter sina normala liv). Jesus skulle därför behöva vara en mycket speciell sorts person för att Gud skulle ha skäl att uppväcka honom. Det kan finnas diverse skäl till varför Gud skulle välja att uppväcka Jesus, men jag skall här beakta endast de skäl som Gud skulle ha om Jesus var Gud inkarnerad (d.v.s. Gud som förvärvat en mänsklig natur). Ty (såsom vi kommer att se senare) givet beviset för det slags liv Jesus levde, skulle Gud endast ha uppväckt Jesus om han var Gud inkarnerad. Med andra ord kommer jag att argumentera, att i kraft av Guds godhet hade han skäl att bli inkarnerad och leva ett speciellt sorts liv, och om han gjorde det, har Gud skäl att uppväcka honom från de döda.

Tre skäl för inkarnationen

Teologer har alltid hävdat att ett framträdande skäl till varför Gud valde att inkarneras, var att gottgöra för människors synder. Alla människor har allvarligt felat mot Gud (d.v.s. syndat allvarligt), eftersom de har försummat att visa tacksamhet och lydnad mot sin skapare, som frambringat dem från ingenting och som uppehåller deras tillvaro från ögonblick till ögonblick. När vi gör fel mot någon, måste vi ångra oss och be om förlåtelse; men vi måste också söka återupprättelse för det fel vi har gjort. Det är dessutom gott att någon som allvarligt felats (i det här fallet Gud), kräver att den som begått fel allvarligt söker återupprättelse innan denne blir förlåten. Ty det tvingar den som har gjort fel att ta det felaktiga på allvar. Men, ack, vi som redan är skyldiga Gud mycket, är inte i en position där vi kan ge återupprättelse för våra förflutna synder.

Även om den som har gjort fel själv måste ångra sig och be om förlåtelse, så kan dock någon annan ge denne återupprättelse, för att denne skall kunna räcka den vidare till den person mot vilken denne felade. Gud inkarnerad skulle kunna tillhandahålla för oss ett fullkomligt mänskligt liv, som vi kan räcka vidare till Gud såsom vår gottgörelse för det liv vi borde ha levt. Den som lever ett fullkomligt liv i typiskt mänskliga omständigheter kan mycket väl dödas för det; och en sådan död skulle fullända ett fullkomligt liv. Vi kan sedan säga "vänligen mottag det här livet och den här döden istället för det liv vi borde ha levt". Denna återupprättelse är således ett offer som frambärs till Gud och en uppståndelse skulle utgöra Guds bevis för oss att offret har godtagits och att förlåtelse är tillgänglig.³ Ty uppståndelsen av någon som varit död i trettiosex timmar skulle (såsom jag har noterat) vara ett brott mot naturlagar och detta kunde endast göras av honom som låter naturlagarna vara verk samma – Gud.

Det andra skälet till varför Gud skulle välja att inkarneras, är ett skäl som skulle vara verksamt även om människor inte hade syndat. Gud har underkastat människor olika slags smärta och lidande som orsakas av naturliga processer. Gud, såsom fullkomligt god, skulle endast ha tillåtit denna underkastelse om den tjänade några godare ting. En teodicé försöker förklara vilka dessa goda ting är.⁴ Till exempel den stora godhet som består i att människor har betydelsefulla fria val om huruvida de tappert skall orka med sitt eget lidande och visa medlidande mot andra som lider. Ibland låter vi människor rätteligen våra egna barn lida för något större goda (för dem själva eller andra). Vi låter dem t.ex. hålla enkel kost, träna något speciellt för deras hälsas skull eller gå i en skola i ett "svårt" område för de goda relationernas skull i området. Under dessa omständigheter bedömer vi det såsom ett gott ting att visa solidaritet med våra barn genom att sätta oss själva i ungefär samma situation – vi delar deras kosthållning eller träning eller engagerar oss i områdets hem-och-skola förening. Om vi låter våra barn allvarligt lida för något större goda, kommer vi förvisso till en punkt där det inte blott är gott utan förpliktigande, att identifiera sig med den lidande och visa denne att vi lider. En fullkomligt god Gud skulle bedöma, att det vore gott att dela den smärta och det lidande till vilken han har utsatt oss för det större goda genom att inkarneras. Att leva ett heligt liv, att protestera mot orättvisa under svåra villkor, kan leda till avrättning. Gud behöver

säga eller visa oss att han är Gud inkarnerad. I det fallet skulle uppståndelsen utgöra Guds namnteckning under den läran och så visa oss att Gud identifierat sig med vårt lidande.

Slutligen behöver vi bättre information om hur vi kan leva goda liv i framtiden, uppmuntran och hjälp att göra det. Människor kan upptäcka och har själva i viss utsträckning upptäckt vad som är rätt och fel under århundradena före Kristus. Men även om konturerna kan upptäckas, är inte detaljerna lätta att upptäcka. Är abort och eutanasi alltid fel eller endast fel under vissa villkor? Är homosexuella relationer ibland eller aldrig tillåtliga? Och så vidare. I alla dessa frågor är människor alltid benägna att inte följa sitt samvete. De behöver information. Det är sant att moralisk information kan meddelas genom en uppenbarelse till någon profet utan något behov av inkarnation. Men moralisk information behöver utfyllas med ett moraliskt exempel. Vi behöver bli visade vari ett fullkomligt liv består, och Gud har inte rätt att säga till någon annan att göra det för honom. Det skulle vara gott om denna information vore uppmuntrande; t.ex. att Gud kommer att ta oss till himlen om vi litar till honom och fullgör hans bud. Det skulle också vara gott om Gud gav oss någon extra hjälp för att leva det moraliska livet; en uppmuntrande gemenskap, t.ex. en kyrka. Åter, att Gud uppväcker någon som dödats för viss lära och viss levnad, utgör hans namnteckning under den läran.

Vi har nu tre skäl till varför en god Gud kan välja att inkarneras på ett sådant sätt att han lider och sannolikt dör, och till hur han skulle behöva visa oss att det var han som gjorde detta. Det skulle kunna åstadkommas genom ett superunder såsom en uppståndelse. Även om det är helt sannolikt att Gud i kraft av sin godhet skulle välja att inkarneras av det första och tredje skälet, har han enligt min uppfattning ingen plikt att göra det. Det finns dessutom andra sätt (kanske mindre tillfredställande sätt) att hantera de problem för vilka hans inkarnation (av nämnda skäl) skulle utgöra en lösning. Men, givet omfattningen av mänskligt lidande, har vår skapare enligt min uppfattning en plikt att dela det med oss, och således är det nödvändigt att han inkarneras av det andra skälet.

Alltså, om Gud inkarnerades i en människa (låt oss kalla honom en profet) av det andra skälet och av det ena eller de båda andra skälen, skulle han behöva leva ett särskilt slags liv. Gud behöver leva ett gott liv i svåra omständigheter för att identifiera sig med vårt lidande och för att

utgöra ett exempel för oss. Ett gott men hårt liv med en juridisk avrättning skulle säkerligen vara ett exempel. För att visa oss att det är han, Gud, som har utfört detta, behöver han visa oss att han själv menar sig vara Gud. För att förmå oss att använda hans liv och död till gottgörelse för våra synder behöver han säga oss, att han lever sitt liv för detta syfte. För att göra det rimligt att han förkunnar en uppenbarelse, behöver han ge oss god och djup moralisk undervisning om hur man bör leva. För att dessutom göra allt detta tillgängligt för generationer och kulturer andra än den i vilken han levde, behöver han grunda en kyrka, som undervisar människor om vad han har gjort och meddelar dem hans gottgörande liv. Vi har således föregående skäl för att förvänta en uppståndelse, inte av vilken som helst människa, utan av en människa för vilkens liv vårt bevis är vad vi skulle förvänta oss, om han hade levt ett liv av ovan angivna slag. Ju starkare bakgrundsbeviset är för att det finns en Gud vars godhet skulle leda honom att inkarneras av nämnda skäl, och ju starkare föregående historiskt bevis för att Jesus levde den sortens liv som beskrivits ovan, desto starkare skäl har vi för att anta att Gud skulle sätta sin namnteckning under det genom ett superunder såsom hans uppståndelse.

Föregående historiskt bevis

Den övervägande delen av den nytestamentliga forskningen gör enligt min bedömning gällande, att beviset är såsom vi skulle förvänta oss om Jesus levde ett gott och heligt liv, gav oss god och djup moralisk undervisning, och grundade en kyrka, vilken lär att han var Gud inkarnerad som gottgjorde för våra synder. Jag menar att det är omöjligt att förstå den gemenskap han formade av tolv ledare på något annat sätt än att han formade ett nytt Israel (oavsett om det slutligen var avsett att bli oberoende av eller åter smälta samman med det gamla Israel). Nytestamentlig forskning är emellertid oenig om huruvida beviset är såsom man skulle förvänta, om och endast om, Jesus förkunnade att hans liv och död utgör gottgörelse för synd. På det hela taget hävdar också forskningen att beviset inte är såsom vi skulle förvänta om Jesus menade sig själv vara gudomlig.

Låt oss därför nu vända oss till de här mer omdiskuterande frågorna kring Jesus liv. Jag menar att beviset, efter övervägande, visar, att *Jesus verkligen menade* att han var gudomlig. Om Gud inkarnerades med de

syften som jag har diskuterat, behövde han antaga mänsklig natur (ett mänskligt sätt att tänka och handla) och en mänsklig kropp utöver hans gudomliga natur (i enlighet med Chalcedonkonciliet definition 451 e.Kr. Det där är ett ganska komplicerat begrepp att få grepp om.) Om Jesus under sin jordiska tjänst hade tillkännagivit "Jag är Gud", skulle det ha uppfattats såsom ett anspråk på att vara en hednisk gud, en mäktig och liderlig varelse som temporärt tagit boning i en mänsklig kropp (inte varandets allgoda källa). Den välkände judiske forskaren Geza Vermes skriver: "det är ingen överdrift att påstå, att det skulle ha varit otänkbart för en palestinsk jude under första århundradet att identifiera en samtida historisk figur med Gud."⁵

Att Jesus inte under sin livstid sade, "Jag är Gud," är alltså inget bevis för att han inte menade sig själv vara Gud. Det där budskapet kunde Jesus först börja förkunna öppet efter dels att korsfästelsen gjort hans verkliga mänsklighet mycket tydlig och således det slags Gud som han måste ha varit; dels att uppståndelsen givit bevis för hans unika ställning. Det finns också bevis för att han då började förkunna detta mer öppet. Matteusevangeliet slutar med att Jesus befäller de elva att döpa "i Faderns, Sonens och den helige Andes namn".⁶ Den utsagan sätter "Sonen" (Jesus) på samma nivå med Gud Fadern. Kritiker (som rätteligen ständigt är uppmärksamma på senare interpolationer) har givetvis kastat allvarliga tvivel över den här versens äkthet. Men manuskripttraditionen är otvetydig och alltså tidig. Sedan skildrar Johannesevangeliet uttryckligen bekännelsen av den tidigare tvivlande, nu övertygade, Thomas, om Jesus såsom "min Herre och min Gud."⁷ Jesus avvisade inte den bekännelsen. Vid två tillfällen efter uppståndelsen skildrar också Matteusevangeliet att lärjungarna "tillbad" Jesus.⁸ Många antika manuskript skildrar en liknande "tillbedjan" från de elva i slutet av Lukas-evangeliet.⁹ De nytestamentliga författarna ansåg dessutom "tillbedjan" endast passande för en gudomlighet. Det framkommer på flera olika ställen i Nya testamentet. I Matteus 4:10 (parallell i Lukas 4:8) citerar Jesus 5 Mosebok 6:13, "Herren, din Gud, skall du tillbe, och endast honom skall du dyrka," till svar på Djävulens inbjudan att tillbe honom (Djävulen). I Apostlagärningarna 10:26 hindrar Petrus Cornelius från att tillbe honom med orden: "Stig upp, jag är en människa, jag också." Två gånger i Uppenbarelseboken befäller dessutom ängeln "Johannes" att inte tillbe honom med orden: "Nej, inte så! Jag är Guds tjänare liksom du

... Gud skall du tillbe.”¹⁰ Jesus avvisade å andra sidan aldrig tillbedjan. Matteus skildrar också tillfällena då Jesus tillbads före uppståndelsen. Det här är sådant bevis som vi skulle förvänta oss om Jesus var Gud inkarnerad (trots att liberala kritiker hävdar att detta kan förklaras av att evangelieförfattarna läser in sådana anspråk i historien i ljuset av kyrkans senare tro).

Jesus behövde också efterlämna massor av ledtrådar i sitt liv. Ty han kunde endast bekänna sin gudomlighet efter sin uppståndelse och detta skulle även då inte vara så lättbegripligt för hans efterföljare. När han avslutat sitt liv skulle efterföljarnas reflektion över dessa ledtrådar kunna ge dem en förståelse av vem han var. Jag menar att han också lade ut sådana ledtrådar, och jag skall peka på ett viktigt exempel. Den här biten bevis är kritiker mycket ovilliga att hålla för en senare konstruktion, nämligen påståendet att judarna ansåg att Jesus hädade. Synoptikerna (d.v.s. Matteus, Markus och Lukas) förbinder uttryckligen de skriftlärda kommentar, “Han hädar ju. Vem kan förlåta synder utom Gud?”, med att de hörde Jesus förlåtelseord till en förlamad man.¹¹ Markus och Matteus rapporterar att anklagelsen mot Jesus inför Stora rådet var “hädelse”.¹² Nu förbannade Jesus helt klart inte Gud, och således måste hans hädelse ha inbegripit anspråk på gudomliga privilegier. Oavsett om du anser att Johannes faktiskt återger en judisk kommentar, uppfattade han helt klart deras anklagelse om hädelse på det sättet. Likaså försöker judarna i Johannes 10 att stena Jesus. De sade: “Det är inte för någon god gärning vi stenar dig, utan för att du hädar och gör dig själv till Gud, fast du är människa.”¹³

*“Matteus skildrar också tillfällena då
Jesus tillbads före uppståndelsen.
Det här är sådant bevis som vi skulle förvänta
oss om Jesus var Gud inkarnerad...”*

Enligt de synoptiska evangelierna väcktes två frågor vid prövningen av Jesus inför Kajafas. Båda dessa var relevanta för anklagelsen hädelse. Jesus tillfrågades om han var Messias. Den som hävdar sig vara Messias skulle knappast i sig själv tillvälla sig gudomliga privilegier. Men i det svar som citeras utvecklar Jesus tanken, att han är Messias, utifrån Daniel 7: "Ni skall få se Människosonen sitta på Maktens högra sida och komma bland himlens moln." Han gjorde anspråk på ett mycket högt slag av Messiaskap. Kajafas svarade enligt Markus på den anmärkningen med: "Ni har hört hädelsen."¹⁴ Det är nu återigen inte uppenbart att Jesus ens med den kommentaren gjorde gudomliga anspråk. Kritiker har också hävdat att Jesus uttryckligen bekännelse att vara Messias vid den tiden var Markus påhitt.

Men det andra frågan är mer intressant. Ty Markus hävdar att vittnenas vittnesmål var falskt och det är således knappast hans påhitt. Markus (och Matteus) skildrar anklagelsen att Jesus skulle eller kunde förstöra templet och återuppbygga det på tre dagar. För att citera den mycket liberala bibelforskaren E.P. Sanders: "Det är svårt att föreställa sig ett rent fiktivt ursprung till anklagelsen att [Jesus] hotade att förstöra templet." Markus beskriver den anklagelsen såsom "falsk".¹⁵ Men troligtvis menade Markus (och säkerligen Matteus som innehåller samma avsnitt) att templet hade förstörts (eftersom de skrev vid tiden efter dess förstörelse år 70 e.Kr.). Markus skildrar också på ett annat ställe (liksom de andra synoptikerna) ytterligare en av Jesus förutsägelser om templets förstörelse.¹⁶ Anklagelsens falskhet måste (enligt deras uppfattning) bestå i ett av två alternativ: Jesus hotade inte själv att förstöra templet, utan förutsade blott att det skulle förstöras; och/eller han lovade inte att bygga ett annat på tre dagar. Men både Markus och Matteus menade att han byggde någonting annat på tre dagar "som inte hade gjorts av händer", d.v.s. sig själv. När templet var förstört, kom de att anse honom vara ersättningen för templet. Falskheten består alltså troligare enligt deras uppfattning i det faktum att Jesus inte hotade att förstöra templet, utan blott förutsade att det skulle förstöras. Lukas beskriver det såsom att Jesus vid passionstiden varnade "Jerusalems döttrar" om en katastroftid. Likaså skildrar Markus i kapitlet före passionsberättelsen att Jesus förutsade templets förstörelse.¹⁷ Alltså förutsade Jesus förvisso templets förstörelse, men av någon annan än sig själv. Johannes citerar också Jesus: "Riv ner detta tempel, så skall jag låta det uppstå igen på tre

dagar.”¹⁸ Att ersätta templets gudomligt instiftade tillbedjan med en annan slags tillbedjan var helt klart Guds privilegium. Jesus rapporteras inte heller ha sagt, att Gud sänt honom att göra detta, utan att han skulle göra det själv. Och det är ett anspråk på gudomlighet.

Detta leder mig raskt vidare till frågan om huruvida Jesus hävdade att hans liv var ett försoningsoffer. Citatet ovan kan knappast (såsom vi har sett) anses vara ett påhitt. Det utgör Jesus anspråk på att han kommer att ersätta det tempeloffer som förrättades för gottgörelse av synd. Sedan finns också den sista måltiden, en högtidlig måltid vid påsktiden, i vilken Jesus gav sina lärjungar bröd och vin med orden ”Detta är min kropp” och ”Detta är mitt blod”. Kropp och blod är offerelement. Jesus säger till sina lärjungar att hans liv är ett offer och således att han själv är ersättningen för templet. Alla nytestamentliga redogörelser för den sista måltiden skildrar den såsom ett ”nytt förbund”. De visste dessutom att Jeremia hade profeterat om ett ”nytt förbund” som han förband med ”syndernas förlåtelse”.¹⁹ Sedan finns det givetvis en utbredd otvetydig nytestamentlig konsensus, att Jesus dog för våra synder. Den är så utbredd att det skulle vara oförnuftigt att antaga att den inte hade något ursprung i Jesus undervisning.

Efterföljande historiskt bevis

Jag menar alltså att i alla avseenden är det historiska beviset sådant som du skulle förvänta dig om Jesus uppfyllde de föregående kraven på att vara Gud inkarnerad. I ljuset av alla våra skäl för att antaga att det finns en Gud som skulle inkarneras och leva en viss sorts liv, har vi gott skäl i förväg att förvänta en händelse likt uppståndelsen såsom kulmen på det erforderade slaget av liv som Jesus levde. Vi behöver således inte alltför mycket detaljerat efterföljande historiskt bevis för att antaga att uppståndelsen faktiskt inträffade. Men det finns betydande efterföljande bevis som skulle förväntas om Jesus uppstod (och inte annars). Låt oss alltså slutligen granska det. Om Jesus uppstod kroppsligen från de döda på den första påskdagen, skulle vi förvänta oss två sorters vittnen eller bevis. Vittnen som talade med en person de tog för att vara Jesus och vittnen som såg den tomma graven.

För den första sortens vittnen förser Matteus, Lukas, Johannes och 1 Korintierbrevet oss med en lista av vittnen, vilka de hävdar talade med Jesus. Två gånger beskriver Apostlagärningarna att Jesus framträdde för

sina lärjungar under många dagar. Markusevangeliets tidigaste text anses allmänt ha slutat vid 16:8, d.v.s. med berättelsen om kvinnorna som fann den tomma graven innan någon mötte den uppståndne Jesus. 16:9-16:20 är ett senare tillägg som sammanfattar vad som skildras i de andra evangelierna (primärt Lukas). Men Markus tidigare delar innehåller tre separata förutsägelser om uppståndelsen. Markus 16:7 berättar att en ung vitklädd man förutsade Jesus framträdande för lärjungarna i Galiléen. Markus menade alltså säkerligen att Jesus framträtt för sina lärjungar efter sin uppståndelse. Enligt min mening är också en förlorad avslutning den mest sannolika förklaringen till varför den tidigaste texten vi har av evangeliet slutar med 16:8. Den sista delen av manuskriptet gick förlorad och vad vi således har i dagens Bibel tillades av någon senare skrivare för att sammanfatta några av Jesus viktigaste framträdanden (som de andra evangelierna skildrar).

Det finns således många rapporter från individer och framförallt från grupper av individer som tycks ha talat med den uppståndne Jesus. Även om individer kan föreställa sig saker, skulle gemensamma illusioner av Jesus som säger samma sak i samtalen vara väldigt osannolikt. Du kan antaga att hela den kristna gemenskapen hade ett överlagt bedrägeri på programmet när de spred dessa rapporter. Men inte ens den genomsnittlige agnostikern eller ateisten skulle hävda det – i betraktande av vad vi vet om de involverade individerna.

Våra huvudsakliga källor ger emellertid lite olika listor över vem som såg Jesus var och när. Detta anses ofta också utgöra en stor diskrepans, som kastar tvivel över hela berättelsen. Det finns emellertid ett skäl till en del av den diskrepansen, nämligen att författarna hade olika syften med att framställa sina listor. Listan i 1 Korintierbrevet 15:3-8 måste prioriteras. 1 Korintierbrevet är den tidigaste av dessa källor; skrivet av Paulus omkring 55 e.Kr. (Detta är alla seriösa forskare eniga om.) Det textstället är till formen en bekännelseskraft, en kyrkligt erkänd lista med "vittnen". Paulus återger den för korintierna såsom något han hade berättat för dem tidigare, och något som han själv "mottagit" (d.ä. förmodligen bortsett från att Kristus framträdde för honom). Detta var den Jesus som först framträdde för Petrus, sedan för de tolv, sedan för "mer än femhundra bröder och systrar", sedan för Jakob, och sedan för alla apostlarna, och sist för Paulus, ett "ofullgånget foster". Innebörden i den sista frasen är att framträdandet inför Paulus var mycket senare än de

andra framträdandena. Textens "sedan" medför en temporär följd av framträdanden. Paulus säger oss också i Galaterbrevet att, strax efter sin omvändelse, tillbringade han femton dagar med Petrus i Jerusalem. Där mötte de "Jakob, Herrens bror", och där måste han ha hört vad Petrus och Jakob hade att säga om grunden för det centrala kristna budskapet. Vad han skriver i 1 Korintierbrevet måste ha tagit intryck av dessa samtal.

I alla evangelierna ingår emellertid framträdanden som är tidigare än det första framträdande som Paulus listar. I Matteus och Johannes ingår ett framträdande inför Maria Magdalena, och i Lukas ingår ett framträdande inför Klopas och en annan lärjunge. Varför ingår då inte dessa i den officiella listan? Det finns ett uppenbart svar. Den officiella listan innehåller människor som judarna skulle ta på allvar. De skulle inte ta de kvinnliga vittnena på allvar. (Den samtida judiske författaren Josefus påstår att Mose förbjöd erkännandet av kvinnliga vittnen.) Klopas var inte en äldre kyrkoledare och hans följeslagare kan mycket väl ha varit han hustru (som synes nämnd i Johannes 19:25 och som synes ha närvarat vid korsfästelsen.) Evangelierna, som skrevs senare (när judiska attityder hade hårdnat) och som fokuserar mer på det historiska förloppet, framställer sakerna annorlunda.

Vi har därtill vittnesbördet om den tomma graven. Alla fyra evangelierna börjar sina redogörelser för uppståndelsen med kvinnornas besök vid graven. De fann graven tom. Man brukade säga, att eftersom 1 Korintierbrevet (den tidigaste källan) inte nämner den tomma graven, var det här besöket och den tomma graven ett senare påhitt av evangelieförfattarna. Men även judarna erkände att graven var tom. Ty Matteus 28:15 skildrar att de hävdade att lärjungarna hade stulit kroppen, och detta skulle de inte ha hävdad om de inte menade att graven var tom. Paulus nämnde inte den tomma graven, eftersom han inte behövde det. För en jude innebar en uppståndelse en kroppslig uppståndelse.

Det finns en avgörande bit bevis (som till stor del förbigåtts) till förmån för att kvinnorna besökte graven på den första påskdagen och för att de fann den tom. Det beviset består i att kristna gemenskaper spreds mycket snabbt från Jerusalem, inom tre eller fyra år, efter passionshändelserna. De tog med sig sina seder, inklusive seden att fira eukaristin. Allt vårt bevis anger att det var en allmän sedvänja att fira eukaristin på en söndag, veckans första dag. Denna sed måste ha föregått förskingringen. Ty annars skulle vi ha hört talas om tvister gällande när eukaris-

*“Paulus nämnde inte den tomma graven,
eftersom han inte behövde det.
För en jude innebar en uppståndelse
en kroppslig uppståndelse.”*

tin skulle firas och vissa instruktioner givna från höjden (liknande det sätt som tvister om omskärelse och offerkött förmodligen löstes av “mötet i Jerusalem” (som beskrivs i Apostlagärningarna 15)). Alla hänvisningar i den tidiga kristna litteraturen till när eukaristin firades hänvisar till ett veckoligt söndagsfirande. Den enda uttryckliga hänvisningen i Nya testamentet till ett givet firande av eukaristin efter himmelfärden beskriver också ett söndagsfirande. Apostlagärningarna 20:7 skildrar en “brödsbrytelse” på “veckans första dag”. Paulus använde uttrycket “att bryta bröd” (1 Kor.) för vad Jesus gjorde vid den sista måltiden, och det uttrycket användes alltid senare såsom en beskrivning för den gemensamma kristna måltiden i vilken eukaristin ingick. Den där versen i Apostlagärningarna ingår nu i ett av “vi-avsnitten”. Det finns nämligen avsnitt i vilka Paulus resor beskrivs i termer av vad “vi” gjorde och vad som hände med “oss”. Sannolikt återspeglar detta författarens delaktighet (Lukas) eller hans omedelbara källa till Apostlagärningarna. Likaså medför 1 Korintierbrevet 16:2 att kristna gemenskaper möttes tillsammans på söndagar, och Upp. 1:10 kallar söndagen “Herrens dag”.

Andra dagar kunde ha varit mer naturliga för kristna att fira eukaristin på (t.ex. dagen för den ursprungliga sista måltiden – troligtvis en torsdag och säkerligen inte en söndag – eller årligen snarare än veckoligen). Inga sådana seder är kända. Det finns inget rimligt ursprung till

söndagens helighet utanför kristendomen. Mitt argument är, att det finns endast en enda enkel förklaring till den här universella seden, nämligen att den måste härstamma senast från de första två eller tre åren efter uppståndelsen. Eukaristin firades på en söndag (och söndagen hade teologisk betydelse) från kristendomens första år, eftersom kristna menade att den centrala kristna händelsen, uppståndelsen, inträffade på en söndag. I sådan tidig praxis skulle emellertid de elva själva ingå. Denna praxis kunde således endast följa av deras tro att kristna hade sett antingen den tomma graven eller den uppståndne Jesus på den första påsksöndagen. Detta visar att besöket vid graven på påsksöndagen inte var ett sent påhitt som lästes tillbaks in i historien för att göra framträdandet begripligt, utan en separat bekräftad händelse.

Slutsats

Jag drar slutsatsen, att det finns en person i mänsklighetens historia som mycket väl har uppfyllt de föregående och efterföljande kraven för att vara Gud inkarnerad (d.v.s. att leva det slags liv som vi skulle förvänta oss att Gud, om det finns en Gud, skulle leva på jorden) och det är Jesus. Jag upprepar, att med de föregående kraven menar jag att leva ett gott och heligt liv, som ger oss god djup moralisk undervisning, som visar oss att han själv menade sig vara Gud inkarnerad och att han gottgjorde för våra synder och grundade en kyrka som lär dessa ting. Med de efterföljande kraven menar jag att hans liv kulminerade med ett superunder, nämligen en uppståndelse från de döda. Det finns inte heller någon annan rimlig kandidat i mänsklighetens historia som uppfyller någondera av dessa klasser av krav. Andra grundare av stora religioner (t.ex. Buddha) levde förstås goda liv, gav djup moralisk undervisning och grundade samfund. Men det är uppenbart att varken Buddha eller Muhammed lärde sin egen gudomlighet. Uppenbarligen undervisade ingen heller av dem att deras liv gottgjorde för våra synder. Det har funnits många moderna Messias som gjort anspråk på att vara Gud, men de har inte uppfyllt de andra kraven; i synnerhet har inte deras liv varit heliga. Dessutom har ingen annan stor religion än kristendomen gjort anspråk på att vara grundad på ett superunder. För kristendomens grundunder finns det åtminstone det här slaget av detaljerat vittnesbörd (även om någon kan finna det otillräckligt).

Dock, att det inte finns någon annan rimlig kandidat som uppfyller antingen de föregående eller de efterföljande kraven visar, att *samman-*

träffandet av det föregående beviset och det efterföljande beviset (även om det är svagt) i en enda kandidat, är en extremt otrolig händelse i sakernas naturliga förlopp, d.v.s. om inte Gud frambringade det. Men om Gud inte inkarnerades av nämnda skäl i Jesus, utan inkarnerades i någon annan profet, eller planerar att göra det i framtiden, skulle det vara försåtligt av honom att frambringa förekomsten av den mängd och det slags föregående bevis för hans inkarnation i Jesus, tillsammans med den mängd och det slags efterföljande historiskt bevis som finns för uppståndelsen. Det skulle vara som att fästa en oskyldigs fingeravtryck vid mordplatsen. I kraft av hans fullkomliga godhet skulle Gud inte göra den sortens ting. Om Gud planerade att de två slagen av bevis skulle sammanträffa i Jesus, så var Jesus Gud inkarnerad. Detta sammanträffande är mycket osannolikt om inte Gud planerade det.

Du behöver alltså inte särskilt mycket efterföljande historiskt bevis som gör det sannolikt att Jesus uppstod – dels om det finns en måttlig mängd av bevis från naturlig teologi för att det finns en Gud av det traditionella slaget, som med måttlig sannolikhet skulle förväntas bli inkarnerad av nämnda skäl och låta sitt liv kulminera med ett superunder såsom uppståndelsen; dels om det endast finns en rimlig kandidat (Jesus) som överhuvudtaget uppfyller de föregående kraven väl för en sådan uppståndelse. Ty förekomsten av den här kombinationen av föregående och efterföljande bevis, vore ytterst osannolik om inte Gud arrangerade den. Det vore dessutom försåtligt av honom att arrangera den kombinationen av bevis om inte Jesus förvisso var Gud inkarnerad. Alltså, även om det dels endast är lika sannolikt som osannolikt att det finns en Gud (d.v.s. att sannolikhetsgraden är $1/2$), dels är lika sannolikt som osannolikt att en sådan Gud skulle inkarneras; men det historiska beviset endast vore sådant att det inte är särskilt sannolikt att du skulle finna det om den uppståndne Jesus var Gud inkarnerad (låt säga en sannolikhet på $1/10$), så vid övervägande är det alltså överlag mer sannolikt att Jesus var Gud inkarnerad och att han uppstod från de döda. Ty det är så osannolikt att du skulle finna det där beviset om han inte vore det. Om vi antar att sannolikheten är $1/1000$ för att vi skulle ha den här kombinationen av föregående och efterföljande bevis, även om Jesus inte vore Gud inkarnerad, så kan det visas²⁰ att det totala beviset ger en sannolikhet på $97/100$ att Jesus var Gud inkarnerad som uppstod från de döda. Analogt, om bakgrundsbeviset ger en betydande sannolikhet,

säg 1/4, för att Johan skulle begå ett visst brott (och således 3/4 för att han inte skulle det), och ledtrådarna i sin helhet inte är sådana att du inte skulle förvänta dem om han begick brottet (även om det finns en betydande sannolikhet att de kan inträffa), utan är sådana att det förvisso är mycket osannolikt att du skulle finna dem om han inte begick brottet, så gör de det sannolikt att han begick brottet.

Jag drar slutsatsen (om inte min bedömning av hur sannolik beviset från naturlig teologi gör Guds existens är *mycket* illa misstagen), att det är mycket sannolikt att Jesus var Gud inkarnerad och att han uppstod från de döda.

Fotnoter

1. Oxford: Clarendon Press, 2003. Uppsatsen har med författarens tillstånd översatts av Sebastian Rehnman, professor i filosofi vid Universitetet i Stavanger och adjungerad professor i religionsfilosofi vid Misjonshøgskolen, Stavanger.
2. Se min *The Existence of God*, 2:a uppl. (Oxford: Clarendon Press, 2004) och den förkortade versionen *Is There a God?* 2:a uppl. (Oxford: Oxford University Press, 2010).
3. För utförligare argumentation, se Richard Swinburne *Responsibility and Atonement* (Oxford: Clarendon Press, 1989), i synnerhet kapitel 5, 9 och 10.
4. Richard Swinburne *Providence and the Problem of Evil* (Oxford: Clarendon Press, 1998).
5. Geza Vermes *Jesus the Jew* (London: SCM Press, 1994), s. 186.
6. Matteus 28:19. Alla bibelcitater är hämtade från Bibel 2000 om inte annat anges.
7. Johannes 20:28
8. Matteus 28:9, 17 enligt Svenska Folkbibelns översättning. Bibel 2000 har "hyllade".
9. Lukas 24:52.
10. Uppenbarelseboken 19:10 och 22:9.
11. Markus 2:7.
12. Markus 14:64.
13. Johannes 10:33.
14. Markus 14:64.
15. E.P. Sanders *Jesus and Judaism* (London: SCM Press, 1985), s. 72.
16. Markus 14:57.
17. Markus 13:2.
18. Johannes 2:19.
19. Jeremia 31:31-4.
20. Se *The Resurrection of God Incarnate*, appendix "Formalizing the Argument".

Richard Swinburne

Richard Swinburne är professor emeritus vid Oxfords universitet och ledamot av Brittiska akademien. Bland hans böcker ingår *The Coherence of Theism*, *The Existence of God*, *Faith and Reason*, *Responsibility and Atonement*, *Revelation*, *Providence and the Problem of Evil*, och *The Christian God*, alla utgivna av Oxford University Press.

Alt du vet er fremdeles feil...

Med utgangspunkt i U2s album *Achtung Baby* ser forfatteren på offentlighetens bilde av U2, med særlig blick på deres forhold til livssyn. Underveis gis vi mange innblikk i bandets interne liv både da *Achtung Baby* ble laget, og fram til dagens U2. Forfatteren konkluderer med at mange trekker forhastede slutninger når det gjelder hva bandet egentlig synger om og står for.

Leserne av magasinet Q har nylig kåret U2 til verdens beste band de siste 25 år. Bandet har nettopp avsluttet den høyst vellykkede verdensturnéen U2360°. På turnéen spilte de inn rundt fire milliarder kroner, som hovedsakelig kommer fra de over syv millioner solgte billettene. Konserten i Pasadena Rose Bowl i California gav alene nærmere 54 millioner kroner, og ble sett av over ti millioner på en direkte global overføring på YouTube.

Suksessbandet U2 er både elsket og hatet, og som det alltid har gjort stilles det for tiden spørsmålstegn ved bandets framtid. Spørsmålet stilles like mye internt i bandet som eksternt, og ikke minst av bandets frontfigur, Bono. Dette minner faktisk veldig om situasjonen U2 befant seg i for litt over 20 år siden da de begynte å jobbe med det som er omtalt som bandets viktigste utgivelse, '*Achtung Baby*'. Platen feires i disse dager med en spesialutgivelse og en medfølgende dokumentarfilm om *Achtung Baby* perioden, *From the Sky Down* regissert av Davis Guggenheim (*En ubehagelig sannhet*, 2006; *It might get loud*, 2008).

Filmen er et vellaget tilbakeblikk på arbeidet med utgivelsen av det legendariske albumet. Guggenheim utforsker særlig utfordringene fra den tiden. Gamle opptak og nyere intervjuer med bandet viser oss tydeligere enn før sprekken som vokste i bandet. På det tidspunktet hadde U2 erobret USA, og var allerede ansett å være blant verdens største og viktigste grupper. Særlig Bono var svært engasjert i mange kampanjer og en høylytt frontfigur. U2 var og er ukomfortable med å bli misforstått og beskyldt for å være stormannsgal. Men på det tidspunktet var det nok både sant og usant. Ifølge Bono ble *Achtung Baby* dreiepunktet, kunne de gå videre eller ikke? Bandet trengte å se seg selv og verden på

nytt, og på en ny måte. De måtte gjenvinne gløden ved å være kreative artister og de valgte en skarp, mørk og ironisk vinkling. Samtidig satte de sine interne problemer på dagsorden, og brettet dem ut for hele verden. På den måten ville de vise sine svakheter.

Achtung Baby var ment å belyse problemene fra en alternativ og til dels humoristisk vinkling. Hele platen er preget av en annerledes oppbygging, som skulle være 'vanskelig'. Bandet beveget seg bort fra problemet som de sang om i låten "With or without you". Der advarte de: "and you give yourself away". Nå skulle holde sine kort litt tettere. Medprodusent Brian Eno, sier i en artikkel i Rolling Stone at stikkordene på platen var "...rølpete, mørkt og industrielt (positivt) og ærlig, høflig, søtt, rettferdig og "rett frem" (negativt). Men dette betyr ikke at dette representerte U2 sitt livssyn. Det var heller ideer som måtte reflekteres over og utfordres. Ifølge Edge var Achtung Baby "en reaksjon til myten om U2" (Flanagan, 1995: 40¹). Edge forklarte videre at U2 aldri hadde hatt kontroll over myten, den ble styrt av mediene og menneskelige forestillinger, selv om det kunne tenkes at de selv bidro til at myten ble større enn ellers. Etter utgivelsene "The Joshua Tree" og "Rattle and Hum" så det ut som mange opplevde U2, og Bono spesielt, som pompøse og alt for seriøse - og kanskje litt prektige. Edge mente at myten bar liten likhet til gruppens ekte personligheter eller intensjoner, og Achtung Baby skulle bidra til en slags balanse. I filmen "From The Sky Down" er det videre sitert at U2 "hadde brukt 80 tallet til å kaste stein på andre, mens nå begynte de å gjøre det mot seg selv". Og, treffende nok i kjølvannet av filmen "Rattle and Hum" som fikk ekstremt dårlig kritikk, noterer Bono at "det er et farlig sted å være, når ditt offentlige image er annerledes enn din private virkelighet". Bandet tenkte at de ikke var gode nok på tross av sin store popularitet.

I ettertid, kan Joshua Tree/Rattle and Hum-perioden også tenkes å ha påvirket mange kristne som hørte på U2. Mange hadde prøvd å sette gruppen i en bås med mange forventninger til hvordan de skulle opptre.

Det er interessant at Edge presiserer en kompleksitet ved å være en rockegruppe. U2 skulle stå for noe viktig, men det bidro kanskje til et overpolitisert bilde av hvem de var. Men, det betyr ikke at de ikke var fokusert på denslags. Som Edge senere uttalte til Q magazine: "Vi later som vi vet alt. Folk sier at "rock 'n' roll" bør ikke handler om religion og åndelighet; bør ikke være politisk. Vel, jeg er uenig."² Rundt 90-tallet

*“Vi begynte å omfavne verden,
og galskapen i den,
den kontrastfylte tilværelsen.
Vi sluttet å være de naive
og ærlige folkene
vi hadde vært.”*

hadde folk bare sett eller formet en karikatur av gruppen³ som de mente de var og alltid skulle være – derfor sier Edge at de bestemte seg for å utforske andre sider av seg selv og lage andre typer musikk. Det Edge refererer til er bestandig en utfordring når man vurderer eller prøver å fortolke det en gruppe synger om eller ser ut til å stå for – veldig ofte tar vi kjappe beslutninger, og kobler det som synges om til det de sikkert mener som individer. I de alle fleste tilfeller går man glipp av det som egentlig synges om.

Det var også et interessant historisk tidspunkt da Achtung baby ble spilt inn. Mens Berlinmuren falt, og med den kommunismen, moderniteten, osv, varslet det ankomsten av et nytt Europa. Men, mens muren falt males et bilde av en mur som vokste mellom medlemmene i U2. På dette punktet beskriver de at de fant en ny identitet, og interessant nok den var en åndelig identitet. Det er derfor filmen fremhever gruppens fokus på en endring i tankemåten. De kunne gjøre det annerledes uten å slutte å være U2, men filmen viser at det var vanskelig å balansere disse to ytterpunkter, “Vi begynte å omfavne verden, og galskapen i den, den kontrastfylte tilværelsen. Vi sluttet å være de naive og ærlige folkene vi hadde vært”.

Som vi skal få se, var spesielt ironien i Achtung Baby totalt misforstått eller oversett. Sannsynligvis den mest misforståtte av alle låtene på

Achtung Baby er klassikeren 'One'. I "U2 by U2" forklarer gitaristen Edge at sangen handler om forhold der mennesker sårer hverandre men samtidig får "bære hverandre" (get to carry each other)⁴. Sangen gir som mange andre av sangene fra platen et glimt av nåde, men gjør det på samme tid klart at relasjoner er ustabile. Bono har flere ganger uttrykt overraskelse over at sangen brukes i bryllup. "One" var den første sangen de spilte inn som de ble enige om var veien å gå framover, og den utløste en kreativ energi og samhold i gruppen. Bill Flanagan skriver i en bok gitt ut som en del av nytugivelsen av Achtung Baby, at "One" traff på så mange nivåer. Flere skribenter i samme bok refererer til det samme. Akkurat som Berlinerne måtte finne sammen etter at muren falt, med alt sin bagasje og forskjellige måter å se på ting, så måtte medlemmene i U2 bli ett igjen. Da kunne de erkjenne: "vi er ett, men vi er ikke det samme," og for Bono og Edge var det viktig at trykket ble plassert på ordene - "we get to carry each other". Det er et privilegium. Som Scholtz, skriver i den samme boka, det var ikke en ny lyd de strevde etter, men en ny identitet.

At mange i omverden misforsto albumet Achtung Baby er nok ikke noen stor overraskelse, men at fanbasen til U2 ikke fikk tak i de mange store tankene under overflaten kan man undres litt mer over. Mange mente at Achtung Baby var den plate der U2 mistet sin tro. Tvert imot kan man se at Achtung Baby stiller flere spørsmål ved hva tro er i en materialistisk postmoderne verden, hvor religion stadig har tatt troens plass og tømt begrepet 'kristen' for innhold. Sangen Acrobat uttrykker den vanskelige situasjon Bono befant seg i, å lengte etter felleskap med andre troende, men på samme tid føle seg ubekvem med hvordan kirken hadde blitt: 'And I'd join the movement if there was one I could believe in / Yeah I'd break bread and wine / If there was a church I could receive in / 'cause I need it now'⁵. Bono sa på et senere tidspunkt: "Kan du forestille deg hvordan det føles å tro på Kristus og være så ukomfortabel med kristendom? Kirken er en tom og hul bygning. Den etablerte kirken er blitt det motsatte av kristendom. Det er som om når Ånden forlater et sted blir det bare støtter av regler og påbud som holder taket oppe. Og vi holder mer og mer klaustrofobisk fast på organisert religion." (Bono, sit. i Detweiler og Taylor, 2003: 131⁶).

Med referanse til de første kristne har Bono sagt at U2 "tegner sin fisk i sanden". De som vil kan se spor av troen, og sanger kan forstås på

mange forskjellige nivå. USA-turneen i forbindelse med Achtung Baby het ZOO TV⁷. Her utfordret bandet på alle kanter, med skarpe kommentarer rettet mot en medie-fiksert og dreven verden. Et utsagn som fulgte turneen var "Alt du vet er feil", som blant mange andre tilfeldige meldinger, ble kringkastet på store TV skjermer mens konserten foregikk. Ironien var dratt enda en hakk lengre med Bonos nye personer 'The Fly', en pop-artist; 'Mirrorball Man' basert på Amerikanske TV evangelister, og 'Macphisto', en djevel. Disse nye masker ga Bono muligheten til å kritisere, gjøre narr av, og på en ofte diskré måte latterliggjøre hyklerske, overfladiske og usosiale holdninger i samfunnet. Men over tid skjønnte Bono at ikke alle hadde fått alt dette med seg. I boka 'Walk On' skriver Steve Stockmann (2005: 106) om en jente som midt i en konsert ble hentet opp på scenen for å danse med Bono. Midt i konserten spurte hun ham direkte om han fortsatt var troende siden han kledde seg ut som djevelen. Bono spurte jenta om hun hadde lest CS Lewis 'Djevelen dypper pennen', fordi det var her han fikk filosofien 'mobbing djevelen og han vil fly fra deg' - Bono ville utfordre populærkulturen. Selv om hun fikk en forklaring og tilsynelatende ble beroliget, trengte Bono kanskje å tegne sin fisk med litt bredere penselstrøk. Stockmann noterer at i videoen til singlen 'Hold me, thrill me, kiss me, kill me', (HMTMKMKM) er det mange referanser til samtalen med jenta på konsertscenen og holdninger til Bono. Spesielt mange som ville ha ham som kristen i en bås, og dette var altfor mye, med nærmest messianske dimensjoner. I HMTMKMKM synger Bono en direkte respons til dette: "*They want you to play Jesus they'll go down on one knee, but they'll want their money back if you're alive at 33*", som nærmest kunne tenkes som et svar til både kristne og ikke-kristne, men spesielt de kristne.

Jakten på transcendens og eksistens

Det er en intens jakt i musikken til U2, en jakt etter noe ekte. Den har blitt beskrevet som jakten på transcendens. Friskics-Warren (2006)⁸ skisserer dette som "En gjennomgående uro i vår kultur, mot et ønske om noe dypere og mer varig enn det hverdagslige." Friskics-Warren noterer at transcendens refererer til et høyere rike/sfære, et møte mellom det "timelige" og "evige", og "åndelige". Han skriver videre at pop-musikk ofte blir misforstått slik at det handler bare om det flyktige og forgjengelige, og dette er mest på grunn av tolkninger som blir gjort. I dag erstatter

folk det som organisert religion/tro tilbyr med noe annet, "Det finnes en sult, en jakt – ikke etter organisert religion, men etter åndelighet." (Gee, in Friskics-Warren, 2006).

En slik jakt kjennetegner musikken laget av U2. Bono sier selv at han selv er opptatt av musikk som handler om denne jakten, selv om den kan ha en negativ holdning til kristen tro: "Jeg er veldig interessert i musikk som angriper kristendommen, fordi jeg opplever den som mer ekte. Den anerkjenner at det finnes en tredje dimensjon, og går inn i denne åndelige dimensjonen. Den minst interessante musikken er den som ignorerer dette elementet." (Bono, in Bailie, 1992⁹). Ifølge Kvalvaag "opererer [U2] i et musikalsk univers som er til dels sterkt preget av religiøs språkbruk og kristen symbolikk" (Kvalvaag, in Ulstein/Aadnanes 2011: 139¹⁰). I tillegg skriver de at i mange tekster "befinner mennesket seg i et spenningsforhold mellom Gud og verden, mellom det hellige og det profane og mellom det som allerede er innenfor rekkevidde og det som først og fremst kan erfares i en annen dimensjon". Videre sier Bono at "Musikken som virkelig får meg interessert er den som enten løper til Gud, eller bort fra ham. Begge anerkjenner det viktige, nemlig at Gud er i sentrum av det hele." (Bono, in Wenner, 2005)¹¹.

Kvalvaag, i likhet med Benfell III (i Wrathall), tolker tematikkene i U2s sine sanger mot filosofien til Heidegger. Kvalvaag fokuserer mest

*"U2s musikalske kanon [innebærer]
et dypt og vedvarende søk etter
hva det betyr å være et menneske
i et dehumaniserende tidsalder."*

om spenningen mellom “egentlig og uegentlig eksistens”, der uegentlig eksistens kjennetegnes av at mennesket blir oppslukt av verden, i stedet for at mennesket skaper verden om til sitt hjem. I en uegentlig eksistens gjør mennesker det ‘man’ gjør, og mener det ‘man’ mener. Mens i en egentlig eksistens frigjør mennesker seg fra det overfladiske for å oppleve genuin eksistens. Keuss og Koenig (2011) utforsker det samme sporet, men bruker Riceour som fortolkningsnøkkelen. De skriver at “fra U2s første plate, *Boy*, til sin nyeste, *No Line on the Horizon*, er låter slik som, ‘*Wake Up Dead Man*’, nøkkelen til å forstå U2s musikalske kanon som innebærende et dypt og vedvarende søk etter hva det betyr å være et menneske i et dehumaniserende tidsalder – det vi kaller for søket etter det autentiske selvet” (s. 54, Keuss og Koenig, 2011: 54)¹².

Med denne bakgrunn er det verdt å se nærmere på sanger på plata *Achtung Baby*.

Until the end of the world

I U2 by U2 forklarer bandmedlemmene at sangen “*Until The End Of The World*” (UTEOTW) ble skrevet for filmregissøren Wim Wenders film med samme navn, men at U2 fort fant ut at de også ville bruke den på *Achtung Baby*. Bono forteller at sangteksten handler om en samtale mellom Jesus og Judas, og at den handler om fristelse – “der fristelse er hva som helst som holder deg fra din skjebne” (Bono et al, 2008: 278-9). ‘Samtalen’ fører sted etter at Judas har tatt livet sitt, og han minner Jesus om hva som skjedde. Sangen ble skrevet omtrent samtidig som den irske dikteren Brendan Kennelly ga ut diktsamlingen “*The Book of Judas*” som omhandler måten Jesus ble forrådt. Noen skriver (f.eks. Stokes, 1996; Kvalvaag, 2011) at boka var en inspirasjon for sangen, men Bono skriver at han først fikk boka etter at *Achtung Baby* var ferdig. Selv om Bono mener at han ikke var påvirket av Kennelly da han skrev UTEOTW, påpeker han at Kennellys påvirkning på U2 var generelt stor, der de spesielt hentet tanken “den beste måten å tjene tidsalderen på er å forråde den” til bruk i konsertene på ZOOTV og Zooropa turneene (Bono et al, 2008: 279). Bono beskriver at U2 gjorde det stikk motsatt av alt som var forventet av dem, og spesielt på ZOOTV-turneen.

Det er ikke uproblematisk å tolke sangen og den avsluttes i tvetydighet. Siste verset er:

“In my dream, I was drowning my sorrows
But my sorrows they'd learned to swim
Surrounding me, going down on me
Spilling over the brim
Waves of regret and waves of joy.
I reached out for the one I tried to destroy.
You, you said you'd wait till the end of the world¹³.

Handler sangen fortsatt om Jesus og Judas? Foreslår Bono at Judas muligens kan ha fått en sjanse til? Eller handler siste verset om Jesus og Bono, og Bonos nød for forløsning, til en som har sagt han vil vente i all evighet? Når noen synger “waves of regret, og waves of joy” kan det kanskje forstås som øyeblikket noen ser både dybdene av sin synd og fylden av nåde. Robert Vagacs (2005) påpeker noe annet interessant i sitt bokkapittel “sanger om håp for de som drukner”. Han skriver at sangen kan godt forstås som relasjonen mellom Gud og sitt langt fra trofaste folk, mellom Kristus og Kirken (2005: 23). Vagacs noterer at sangen under ZOOTOV-turneen bestandig ble spilt rett før “New Year’s Day”, en sang som handler om håp og evig trofasthet. Vagacs skriver at der UTEOTW slutter i tvetydighet, åpner “New Year’s Day” med “klarhet” (2005: 26), en ny og fersk begynnelse basert på grenseløs og ren trofasthet. Kline (2011) tilbyr en mye dypere analyse av sangen og har sett på sangen fram til U2s siste turne. Forfatteren reflekterer som andre at kanskje det siste verset åpner for ideen at Judas, i likhet med Derridas tanker rundt “pure forgiveness”, kan bli tilgitt selv fra dødsriket. Kline setter sine tanker opp mot Catanzarites’ (2007)¹⁴ forståelse av U2s teologisk konservatisme der historien om Judas er en advarsel til oss mens vi lever heller enn et håp om Judas sitt frelse. Men selv Kline erkjenner at på 360-turneen ble sangen spilt med et bakteppe der Bono synger og spiller rollen som Judas mens The Edge spiller rollen som Jesus. I sangens siste vers står begge to på hver sin gangbro som stadig nærmer seg hverandre. Til tross for at begge rekke ut en hånd til hverandre klarer de ikke å ta imot – avstanden er likevel der, selv om de prøver. Sangen avsluttes med at gangbroene føres vekk fra hverandre. Det ser ut som Catanzarite har den riktige tolkningen. Dette bare minner oss om at U2s kanon utforsker store og viktige temaer, men må ses i sin helhet.

Love is blindness

Dette punktet er viktig når man hører på platens siste låt, "Love is blindness". Achtung Baby avslutter ikke med en oppsving slik man kanskje hadde forventet seg, der U2 'gjenopptar normal service'. Edge sier selv at slutten av Achtung Baby ikke nødvendigvis kunne tolkes som "trøstende", men at dette reflekterer at ikke alt er greit med verden ¹⁵. Catanzarite (2007) skriver at sangen utfordrer det gamle ordtaket at "kjærlighet er blind". Dette stemmer ikke skriver Catanzarite videre, siden "Gud er kjærlighet, og Gud er ikke blind. Sann kjærlighet ser alt, belyser skyggene, og gjennomskjærer denne verdens mørke. Kjærlighet ser mer, ikke mindre" (2007: 88). Men Bono synger "Love is blindness, I don't want to see". Her erkjennes det at det er mange vanskelige ting som må løses, selv om vi har lyst til å overse ting eller ikke vite om det. Som Stokes skriver, "sangen tar oss tilbake - igjen - til den mørke verden av svik, utroskap og bedrag. Den fremstiller kjærlighet på sitt ytterste bristepunkt. Det er et dystert og fortvilende bilde av verden, som reflekterer det emosjonelle klimaet der hele plata hadde blitt spilt inn" (1996: 109). Sangen gir rett og slett er ærlig bilde av hvordan gruppen hadde opplevd øyeblikket. Men Vagacs tolker det videre som et tegn på modernitetens slutt; vi blir sittende med et slags "postmoderne mørke" (2005: 48). Det er som om bandet spør oss, hva kommer nå, for bandet, Europa, verden, menneskeheten? Hva har skjedd med fundamentet og hvordan overlever man når fundamentet ser ut til å ha skiftet? Vagacs noterer at i sangen er det kjærlighet som er fundamentet som ikke skifter, mens alt annet forvitrer. Til tross for det, ser sangeren at "love is drowning in a deep well, all the secrets and no-one to tell, take the money, honey... blindness". Det er to mulige måter å respondere: finne noe som gjør oss blinde for elendigheten og vanskelighetene rundt oss, eller å konfrontere dem med kjærlighet. Men U2 synger samtidig at selv om man velger den sistnevnte, endrer ikke alt momentant.

Achtung Baby: vokser fremdeles

Når det er sagt var ikke alt vel med Bono og gjengen - men de bestemte seg for å synges om det og å være åpen og utfordrende om det - for å skape diskusjon. Som Eno skrev i Rolling Stone i 1991, "det er et album med musikalske motsetninger, med følelser som ikke skulle eksistere

sammen, men som likevel framstår troverdige.” Det er ikke vanlig at livet er pent og ryddig, og det gjelder like mye for troende som ikke-troende. 20 år senere ser det ut som U2 går gjennom en ny runde med dype spørsmål om retning og relevans. Det skal bli spennende å se hva som kommer ut av denne malstrømmen. I mellomtiden er 20 år gamle *Achtung Baby* fortsatt en like interessant kommentar til vår populærkultur.

Fotnoter

1. Flanagan, Bill (1996). *U2 at the end of the world*. London: Bantam.
2. Edge, Q magazine, August 2006; i Clayton-Lea, Tony (2007:16). *U2 popaganda: essential U2 quotations*. Dublin: Hodder Headline Ireland
3. Flanagan, 2005: 41
4. Bono, The Edge, Clayton, Adam., and Mullen Jr., Larry (2008). *U2 by U2*. London: Harper Collins.
5. 'Og jeg ville sluttet til bevegelsen hvis det var en jeg kunne tro på / Ja jeg ville delt brød og vin / Hvis det var en kirke der jeg kunne ta imot / For jeg trenger det nå'.
6. Detweiler, Craig & Taylor, Barry (2003). *A matrix of meanings: finding God in pop culture*. Grand Rapids: Baker.
7. I Europa navnet skiftet til ZOOROPA.
8. Friskics-Warren, Bill (2006). *I'll take you there. Pop music and the urge for transcendence*. New York: Continuum.
9. Bailie, Stuart (1992). *I played Jesus for so long, I decided I needed a break*. NME, June 13, 1992.
10. Kvalvaag, Robert W. (2011). *Religion er Guds fiende: egentlig og uegentlig eksistens i U2s tekstmusikalske univers in Ulstein*, Jan Inge og Per M. Aadnanes (red.): *Vegar i vegløysa? Ungdom, identitet og livssynsforming i det postmoderne Trondheim*: Tapir
11. Wenner, Jan (2005). *The Rolling Stone interview: Bono*. <http://www.rollingstone.com/news/story/8651280/bono>
12. Jeffrey Keuss og Sara Koenig, 2011. *The authentic self in Paul Riceour and U2*. I Scott Calhoun, red. *Exploring U2: Is this Rock and Roll. Essays on the music, work, life and influence of U2*. Lanham: The Scarecrow Press.
13. <http://www.u2.com/discography/lyrics/lyric/song/159/>
14. Catanzarite, Stephen (2007). *Achtung Baby: meditations on love in the shadow of the fall*. New York: Continuum.
15. Flanagan, 2005: 41

Chris Wales

chris.wales@mediehøgskolen.no

Chris er studiesjef ved Mediehøgskolen Gimlekollen.

Han har en doktorgrad innen utdanningsledelse/evaluering.

Ber kristne bruke hodet

Den kristne filosofen William Lane Craig mener det trengs kamp med de tankemessige utfordringene mot troen hvis kristendommen skal vinne nytt terreng i Vesten.

I oktober var amerikaneren som regnes for å være en av de fremste evangelikale apologetene i verden, rundt i England på "Reasonable faith tour". Hensikten med tidagersturneen var med andre ord å vise at man kan føre holdbare argumenter for kristen tro.

- Det er viktig fordi jeg faktisk tror at den kristne tro er sann. Dessuten tror jeg det er riktig som det sagt, at hjertet ikke kan glede seg over det tanken avviser. Vi må bruke argumenter for å hjelpe folk til tro, sier Craig.

Craig understreker at han ikke tar til orde for en død og intellektualisert tro, men mener det blir for ensidig hvis man utelukkende satser på å forkynne evangeliet. Jo mer fremmede folk er for kristentroen, jo større behov ser han for å vise at den er et tankemessig holdbart alternativ for mennesker i dag.

Skuffet over Dawkins

Planen var å møte ateismens fremste fanebærer i Storbritannia, biologiprofessoren Richard Dawkins til debatt, men Dawkins takket nei til gjentatte invitasjoner. Dawkins beskylder Craig for å være opptatt av å promotere seg selv og dessuten for å forsvare folkemord. Bakgrunnen for det siste er at Craig har argumentert for at Guds ordre til israelittene i 5. Mosebok om å utrydde kanaanittene er moralsk holdbar. Derfor vil Dawkins holde seg for god til å dele scene med ham. Flere sekulære skribenter har kritisert Dawkins for å snike seg unna debatten med personangrep og irrelevante argumenter.

- Det var ikke overraskende, men jeg synes det er skuffende, sier Craig om avbudet. Han mener det ville vært nyttig for publikum å høre Dawkins forsvare boken *The God delusion*, som i norsk oversettelse heter *Gud – en vrangforestilling*, i en slik setting.

- For strenge kriterier

Craig påpeker at argumentasjonen fra Dawkins og andre "nyateister" har stort gjennomslag i Vesten generelt og Europa spesielt, ikke minst i universitetskretser. Det er i disse miljøene framtidens samfunnsaktører

William Lane Craig.

blir formet, og dermed mener Craig det er avgjørende at unge kristne studenter settes i stand til å forsvare troen sin. Han viser til at arven fra opplysningstiden har ført til at kulturen er blitt dypt sekulær, med en grunnleggende overbevisning om at de eneste egentlige sannhetene er de naturvitenskapelige.

- Dette er for restriktive kriterier for rasjonalitet, hevder Craig, og trekker fram en rekke eksempler på ting som det er umulig å

bevise, men som "alle" tror på likevel: matematiske sannheter, metafysiske sannheter, estetiske sannheter, samt moralske og etiske sannheter.

- I tillegg undergraver et slikt krav de vitenskapelige sannhetene selv, for det er ikke mulig å bevise vitenskapen, sier Craig.

Han avviser kontant at sekulariseringen har vært nødvendig for å oppnå vitenskapelige framskritt.

- De fleste vitenskapelige pionerene hadde en dyp kristen overbevisning. Historisk har kristendommen vært en alliert av vitenskapen, sier han.

Overveldet av informasjon

Craig vedgår at den enorme og stadig voksende kunnskapsmengden i verden er en stor utfordring for den som skal forsvare kristen tro. Han mener et av de mest tiltalende argumentene for en som er usikker på om kristendommen er troverdig, er at det er så mye å vite som man ikke vet, og at det dermed er umulig å ta stilling.

- Man spør seg: Hvordan skal jeg komme gjennom all denne informasjonen? Det virker enklere bare å følge følelsene eller si at det er umulig å vite, sier Craig.

Dette mener han likevel er en dårlig løsning. I stedet oppfordrer han mennesker til å komme med innvendingene sine mot troen, og så prøver han å søke de beste svarene. Som trosforsvarer er han imidlertid tydelig på at han må spesialisere seg på noen saksområder og henvise til

andre når han får spørsmål på felt der han ikke har den nødvendige kompetansen. Derfor mener han det er avgjørende å bygge nettverk av kristne fagpersoner som kan utfylle hverandre.

Kristne akademikere

Framover mener han det er avgjørende å sette inn en langt større innsats enn man har gjort hittil for å utruste kristne studenter til å forsvare troen.

- De trenger en dyp forståelse av kristen teologi og doktriner og et tydelig kristent verdensbilde. De trenger også å se hvordan fagkunnskapen deres henger sammen i kristen forstand. Vi trenger også å få fram kristne med doktorgrad på forskjellige fagområder, og som kan bli professorer ved de beste universitetene, sier han.

Guds fravær

De færreste kristne grubler mest på sofistikerte vitenskapelige spørsmål. Til hverdags tror Craig at de fleste opplever lidelsens problem og Guds tilsynelatende fravær eller passivitet som de vanskeligste utfordringene.

- Det er skrevet mange bøker om dette, og det er vanskelig å gi korte svar. Men på den andre siden er det veldig vanskelig for ateistene å gi ett argument for at det er umulig eller svært usannsynlig at Gud kan ha moralsk holdbare grunner til å tillate lidelse, sier Craig. Han viser til at dette må betraktes i evighetens lys, og dette perspektivet har ikke mennesker tilgang til.

På spørsmål om hvorfor Gud ikke velger å vise seg tydeligere når han vil at alle skal tro på ham og bli frelst, viser Craig til den franske matematikeren og filosofen Blaise Pascal. Han mente at Gud har gitt tilstrekkelig lys for den som vil finne ham, men ikke så sterkt at den som ikke vil, må se det.

- Naturligvis kunne Gud skrevet på himmelen at han eksisterer, men jeg tror ikke det ville føre til at flere ville elske ham og tro på ham, sier Craig.

Tore Hjalmar Sævik

tore.hjalmar.saevik@dagen.no

Tore Hjalmar er journalist i den norske avisen Dagen, og har en mastergrad i historie. Dette intervjuet har tidligere stått på trykk i Dagen, i en kortere versjon.

Materialismens magiker: Fantasi og forkynnelse hos Richard Dawkins

Skal jeg skrive for barn, er første bud å ikke gjøre det kjedelig. Det gjelder å fortrylle, enten målet er roman eller retorikk. Jeg kan overraske eller provosere, være morsom eller appellere til følelser eller fantasi. Eller til alt sammen. Men dette er nok ikke like lett for alle slags livssyn eller virkelighetsforståelser. Er det én ting materialister har vært varsomme med, er det rett og slett å lene seg for langt i retning av magiens verden. I kjølvannet av utviklingen av alternativ religiøsitet i en avfortryllet verden, ser imidlertid stadig flere behovet. Og det gjelder flere enn fantasyforfattere som Philip Pullman, skal vi dømme av Richard Dawkins seneste bok, *The Magic of Reality*.

Os Guinness beskriver i *The Dust of Death* hva som skjer når det han kaller en optimistisk sekulærhumanisme blir undergravet. Det gir ulike typer reaksjoner og strategier når det ikke lenger oppleves samsvar mellom premisser og konklusjoner, eller samfunnet utvikler seg i strid med for eksempel sekulariseringsteoriene som spådde at religionen ville forsvinne. Resultatet er i følge Guinness en fremmedgjøring som fører til mystifisering og romantisering.¹ Man søker på den ene siden å maskere at man mangler basis for sine aspirasjoner om en grunnleggende rasjonalitet og menneskeverd og på den andre siden å romantisere sin politiske eller filosofiske retning som modig, moderne, morsom eller moralsk. Eller man bruker et annet M-ord – *magisk*.

For det er ikke slik at en rent materialistisk virkelighetsoppfatning må være kald og blek og fjerne regnbuens romantikk, skal vi tro Dawkins.² Nei, kjennskapet til naturlovene, og at absolutt alt følger dem, gjør ikke virkeligheten mekanisk eller meningsløs. I stedet fyller det den med vidualdere og magi. Det er med andre ord ikke så farlig med ordenes innhold eller røtter, bare de klinger positivt. Den som får honnørordene på sin side har vunnet debatten. Det er ikke så farlig med argumentasjon bare noe lyder logisk. Konnotasjoner er ofte vel så viktige som realiteter.

For Dawkins er det imidlertid enda mer grunnleggende å ha vitenskapen på sin side. Men også dette er å låne verdier fra noe annet enn hans eget livssyn. For han er ikke alene om å tenke at naturvitenskap er

vesentlig og verdifullt. Han er heller ikke den eneste som mener at den på avgjørende måter har med virkeligheten å gjøre. En av grunnene til at jeg selv valgte en teknisk-naturfaglig utdanning var nettopp koblingen av å søke sannhet og skape noe godt for folk flest. Men for Dawkins er vitenskapen ikke bare viktig, den er det eneste vi kan holde oss til for å finne ut av livet. Og gjør vi det, leder den oss inn i et ateistisk perspektiv.

Spørsmålet er imidlertid om han ikke i stedet for å se at troen på den vitenskapelige metoden springer ut av filosofi og verdier, lar metoden bestemme filosofi og verdier. Og ikke minst hva som *ikke* er virkelig – og dermed farlig. For i følge Dawkins undergraver religion fornuften og vitenskapen. Og siden alt religiøst egentlig handler om tro, kan det ikke være noen egentlig forskjell mellom religioner. Siden de ikke bygger på etterprøvbar vitenskap er alle irrasjonelle. Har man først sagt ja til tro – som altså er lik ufornuft – er det ingen grenser for hvilken annen ufornuft man kan si ja til. Med andre ord er det maktpåliggende å hindre at barn smittes av noe så farlig som religion.

Når Dawkins legger opp til dette, har han uten tvil i bakhodet modernitetens bilde av veien fra en mørk og fornuftsfiendtlig middelalder til moderne vitenskap og teknologi. I hans hode er vitenskap og ateisme det eneste som kan holde oss unna fornuftens fiender.³ Men når han tenker slik er det basert på tro, og altså i følge ham selv en farlig vrangforestilling. Han tar ikke hensyn til kilder eller historikere som argumenterer for at troen på naturvitenskapens verdi, mulighet og nytte er en sentral del av vestens kulturelle arv knyttet til teologi og gudstro.⁴

For en skapt natur, som til og med ble kalt for god, betød en verdifull natur. Siden den var laget av en Lovgiver utenfor naturen, fikk man en begrunnet og bærekraftig tro på lover i naturen. Og er vi skapt i Guds bilde, kan vi også tenke hans tanker etter ham. Dermed er det mulig å si at

“hadde ikke kristen teologi bidratt til å styrke troen på rasjonalitet i senantikken og middelalderen, fordi en rasjonell Gud hadde skapt en rasjonell verden som vi måtte finne ut av selv, ville antagelig ikke moderne naturvitenskap vokst frem. Og dermed ville ikke Dawkins hatt noen professorstilling i popularisering av naturvitenskap”.⁵

Richard Dawkins ser med andre ord ikke at han i praksis kan ende med å fjerne en av de store kulturelle motivatorene for naturvitenskap. For

“Verdien av naturvitenskap handlet ikke kun om hvorvidt det kunne komme noe praktisk nyttig ut av det.”

mye av drivkraften var lenge ikke bare å finne en pragmatisk sannhet om naturen. Det var nærmest en gudstjeneste å lære seg å lese også den andre av Guds store bøker. For naturen ble ikke oppfattet som noe mystisk eller mindreverdige, vilkårlig eller vondt, i motsetning til i mange andre kulturer og tradisjoner. Verdien av naturvitenskap handlet ikke kun om hvorvidt det kunne komme noe praktisk nyttig ut av det.

Når jeg sier dette, er jeg på linje med Dawkins. For vi har ikke å gjøre med en pragmatisk vitenskapsforkjemper, men med en romantisk vitenskapsforelskelse. I et foredrag på Universitetet i Oslo 2. september 2011 hevdet han at å oppfatte vitenskap som nyttig fordi den har gitt oss stekepanner som ikke svir maten, blir som om musikk skulle være nyttig fordi den styrker fiolinistens høyrearm. Selv om dette er morsomt sagt, er det ikke dermed veldig meningsfullt, sett fra Dawkins eget ståsted. For skal det være mening i å sammenligne vitenskap og kunst, må det være fordi begge kan handle om enten sannhet, nytte og/eller estetikk. Hvis Dawkins mener at vitenskap er like verdifullt som kunst, uavhengig av nytte låner han altså verdier fra noe som ligger utenfor vitenskapens verden.

Det er da heller ingen tvil om at vitenskap for Dawkins er lidenskap og livsmening. Vi snakker ikke noe instrumentelt, nøytralt eller trivielt, men om høyverdige kunst. Altså med noe som ikke kan måles vitenska-

pelig. Det er dermed ikke uventet at Dawkins mener at nobelprisen i litteratur også bør gis til vitenskapelige verker. Men denne type høystemt tale får fort en annen effekt enn det som synes å være målet. I stedet for å si at naturvitenskap er viktig fordi den er realistisk, er den viktig fordi den er estetisk. Kort sagt, "Science is the poetry of reality".⁶

Men i hvilken forstand er vitenskap poesien (merk bestemt form entall) om virkeligheten? For ordet poesi forbindes normalt ikke med etterprøvbare konklusjoner med statistisk signifikans. Det forbindes rett og slett med diktning. Selv om en vitenskapelig tekst kan være kandidat til nobelprisen i litteratur hadde det vært flottere om den var kandidat til en av nobelprisene i naturvitenskap.

La oss smake litt mer på dette. For det er ikke vanskelig å argumentere for at "Religion is the poetry of reality". Det ville til og med kunne hevdes å være mer sant og mindre snevert. Både fordi den ikke låser virkeligheten til naturen (som er hva naturvitenskapen kan si noe om, poetisk eller ei) og fordi ingen normale mennesker ville tenkt at "religion" (som altså er et begrep som kan knyttes til mange bilder og betydninger) er den bokstavelige sannheten om virkeligheten. Det ville vært like misvisende som å si at vitenskap er dikt om naturen.

Nå er ikke dette det eneste Dawkins sier om vitenskapen. Han sier oftere at "Science is the study of reality", altså at naturvitenskapen er studiet (merk bestemt form entall) av virkeligheten. Kort sagt at det ikke finnes noen andre måter å studere virkeligheten på – og virkeligheten er kun natur. Dette ble understreket i et intervju i *Vårt Land* 3. september 2011 der Dawkins forteller at våre opplevelser av verdier, det gode og det onde kun er "ting som skjer". Når noen sier at de elsker deg, er det slik at "i prinsippet har det sin vitenskapelige forklaring i det som skjer i hjernen vår". Når vi bestemmer oss for hva som er godt er det "som alt annet vi avgjør. Vi bestemmer oss for at noe er svart og noe er rødt, for hva som lukter vondt. Det er slik som skjer i hjernen vår".

Hva som er godt avgjøres rent subjektivt, "det er jo hva vi sier om det som foregår i hjernen vår". Godt og ondt har dypest sett ingen annen objektiv realitet eller forskjell seg i mellom enn rødt og svart. Ved siden av at han selv ikke kan leve med det i praksis betyr dette at Dawkins' sterke og inderlige moralske prosjekt mot overtro og for vitenskap kun er "noe subjektivt som foregår i hjernen vår". Altså i så fall følelser uten objektiv begrunnelse eller forpliktelse i noe annet. For det finnes ingen

Gud hvis tanker vi kan tenke etter ham eller som forplikter oss til å handle til vår nestes beste. Det hele er som å bestemme seg for at noe er svart og noe er rødt. Det er slikt som ... skjer i hjernen vår. Men Dawkins synes ikke å like at noen spør ham om dette. Han reagerer negativt når han blir utfordret på denne tankegangen. Han bruker så sterke ord som at han "avskyr at religiøse mennesker kidnapper våre følelser til å argumentere for sitt syn".

Dawkins kan rett og slett ikke godta annet enn harde fakta: "Jeg tror på det du kan bevise. Og det finnes ingen andre bevis enn de vitenskapelige". Når han sier dette forklarer han ikke om han mener det er riktig å tro på verdier og moral, på humanisme, menneskeverd og demokrati. Men antagelig mener han at disse stiller i en annen klasse enn elefanten i rommet, altså religiøs tro. Han konkretiserer dette dermed til at "Gud er noe som finnes utenfor fysikkens lover. Hvorvidt det finnes en overnaturlig skaper bak universet, er etter min mening et vitenskapelig spørsmål."

Hvordan noe som er utenfor fysikkens lover kan være et vitenskapelig spørsmål er vanskelig å forstå. Men er det slik, er konklusjonen gitt. Kan naturvitenskapen kun uttale seg om naturen er det per definisjon ikke mulig å finne noe annet enn det som eksisterer som en del av naturen, eller som eventuelt kan påvises ved sin effekt på naturen. Dawkins er med andre ord mer enn en vitenskapsformidler. Han fremstår som en klassisk positivist med den gode gamle scientistiske visjonen at virkeligheten = det naturvitenskapen kan forske på = (for alle praktiske formål) ateisme.

Men nå forstår Dawkins at utsagnet "vitenskap er studiet av virkeligheten" kan oppfattes som litt drøyt eller arrogant (noe han synes sterkt opptatt av å distansere seg fra å bli oppfattet som) og på godt norsk som *loading the dice*. Dermed er han nøye med å legge vekt på at hvis vitenskapen ikke kan forklare noe, kan ikke noe annet gjøre det heller.

Dette fremgår også tydelig av hans seneste bok *The Magic of Reality. How We know What's Really True* som altså er skrevet for barn.⁷ Som alltid er Dawkins en mester i å formulere seg engasjerende, poetisk og pedagogisk. Selv om deler av boken nok er på et nivå man må være et stykke opp i tenårene for å forstå, får vi gode forklaringer på alt fra evolusjon til jordrotasjon. Men samtidig ser vi de typiske grøftene som Dawkins går i. Han er vel så opptatt av å angripe religion som å fremme viten-

skap. Man griper seg flere ganger i å lure på om motivet for sistnevnte er førstnevnte, ikke minst fordi boken er gjennomsyret av spark mot alt som smaker av noe overnaturlig, og dette omtales utilslørt som fienden.

Dawkins starter boka med en såpass åpen formulering som at "Reality is everything that exists", noe som han like åpent medgår skaper problemer siden for eksempel dinosaurer ikke lenger eksisterer. Men han er ikke fullt så åpen når det gjelder hvordan vi skal avgjøre om noe er virkelig eller altså sant. For der er han ubønhørlig. Det handler kun om hva naturvitenskapen kan oppdage. Og som nevnt sier spillereglene at det per definisjon ikke er mulig å godta noe annet enn naturlige forklaringer på noe som helst.

Dette er ikke bare en nøytral konstatering eller en erklæring om personlig preferanse. Nei, alt som smaker av noe overnaturlig er ikke bare dårlig naturvitenskap, det er *fienden* av enhver forklaring.⁸ Han utdyper med at

Now I want to return to the idea of the supernatural and explain why it can never offer us a true explanation of the things we see in the world and universe around us. Indeed, to claim a supernatural explanation of something is not to explain it at all and, even worse, to rule out any possibility of its ever being explained. Why do I say that? Because anything 'supernatural' must by definition be beyond the reach of a natural explanation. It must be beyond the reach of science and the well-established, tried and tested scientific method that has been responsible for the huge advantage in knowledge we have enjoyed over the last 400 years or so. To say that something happened supernaturally is not just to say 'We don't understand it' but to say 'We will never understand it, we don't even try'.⁹

Dawkins foretar med andre ord et magisk triks. I stedet for å argumentere prinsipielt for om noe overnaturlig kan eksistere, trekker han opp av hatten at noe ikke *kan* være en forklaring hvis vi ikke kan måle det. Empiriske metoder og matematiske modeller er riktige innenfor naturvitenskapen, men å si at dette er det *eneste* verktøyet vi har for å vurdere virkeligheten, blir ikke bare uredelig, men selvmotsigende. For "sannheten" at naturvitenskapelige forklaringer er eneste mulige vei til all sannhet, er ikke selv mulig å vise naturvitenskapelig.¹⁰

Er man som Dawkins så opptatt av naturvitenskap som eneste gyldige forklaring, ender man også i andre grøfter. Ikke minst ser man fort alt annet som rivaler. Dawkins oppfatter dermed mytologi og religion som

konkurrerende forklaringer. "Just so stories", som om hvordan bjørnen fikk kort hale eller leoparden flekker, leses som ekte årsaksforklaringer og ikke som underholdende eller meningsgivende fortellinger rundt leirbålet. At disse fortellingene kan ha en annen funksjon enn Dawkins legger opp til og at det kanskje var derfor man ikke trengte så mange av dem, er han ikke inne på. Han dokumenterer da heller ikke at slike mytologiske fortellinger er reelle forklaringer som folk flest har tatt bokstavelig, noe Alister McGrath lenge har pekt på.¹¹

In his brilliantly argued critique of "New Atheism", the leading British Cultural critic Terry Eagleton ridicules those who think religion was invented to explain things. Eagleton has in mind the faintly ludicrous overstatements of Christopher Hitchens on this matter, such as his brash assertion that, since the invention of the telescope and microscope, religion "no longer offers an explanation of anything important" (god is not great, s. 282).

Det er ikke slik at man "fant opp" kristen tro som konkurrerende forklaring på lyn og torden eller sykdom. Det er ikke slik at man før trodde Gud dyttet sola over himmelen i en vogn eller snurret månen rundt lillefingeren. Men siden alt som smaker av noe overnaturlig er mytologi for Dawkins slår han alt – enten det handler om guder eller Gud – i hartkorn som egentlig det samme. Han oppfatter mytologier der solen er en levende gud på linje som en metafysisk påstand om at solen er skapt av Gud.

Dawkins sidestiller med andre ord spørsmålet om "hvem er solen?" med "hvorfor finnes solen?"¹². Og dermed kan han stille det retoriske spørsmålet i barneboka om hvorfor solen ble skapt på den fjerde dag (og det "av stammeguden YHWH") og lignende uten å skjelve til noen form for forskning på hebraisk, forståelse av tenkesettet eller demonstrasjon av at dette noen gang er blitt tatt som naturvitenskap og dermed skal latterliggjøres siden det ikke fremstår som naturvitenskap.

Det er i det hele tatt interessant å observere hvordan Dawkins er innom ulike mytologier, men passer nøye på at barna ikke skal ha tvil om hvilken motstander han egentlig har i tankene. Dermed brukes stort sett Jesus eller Bibelen som eksempler på overnaturlig oppspinn, eller *mytologier* som Dawkins alltid kaller det. Og det er selvsagt ikke slik at han nevner noen historikere, eller kriterier for å avklare hva som eventuelt måtte være historie eller godt bevitnet i Bibelen. Nei, straks en fortelling nevner noe overnaturlig er den per definisjon myte og altså usann.

Dawkins imponerer heller ikke når han skriver som om eventyret om Askepott, der et gresskar blir til en vogn, er helt på linje med fortellingen om at Jesus gjorde vann til vin.¹³ Med andre ord at noe som alle, selv små barn, vet er diktning er identisk med en fortelling som påstås å være basert på øyenvitner. Taktikken er grei: Forklar at all mytologi = usann = overnaturlig og vri dette til at alt overnaturlig = mytologi = usant. Det er dermed ikke overraskende at han også merker kortene ved å si at:

After the death of almost any famous person, hero or villain, stories that somebody has seen them alive start rushing around the globe. Thus was true of Elvis Presley, of Marilyn Monroe, even of Adolf Hitler. It's hard to know why people pass on such rumours when they hear them. But the fact is that they do, and that is a big part of the reason why rumours spread.¹⁴

Bortsett fra detaljer som at det er sjelden noen berømte avdøde personer blir påstått sett i live, eller som spøkelser, er det opplagt at det han egentlig vil si er at fortellingen om Jesu oppstandelse er som forventet og føyer seg inn i rekken av disse "nesten alle" berømte personer. Skulle noen likevel være i tvil om hvem som er elefanten i rommet slipper han fort katta ut av sekken.

Elvis Presley and Michael Jackson lived to recently for traditions to have grown up, so not many people believe stories like 'Elvis seen on Mars'. But maybe in 2000 years' time...?¹⁵

Kanskje det. Siden det tok 2000 år før noen begynte å tro på Jesu oppstandelse. Dermed er det ikke annet å vente enn at den britiske 1700-tallsfilosofen Hume trekkes inn for at barna skal forstå at et mirakel uansett er den minst sannsynlige forklaringen.

That no testimony is sufficient to establish a miracle, unless the testimony be of such a kind, that its falsehood would be more miraculous than the fact which it endeavors to establish.¹⁶

Basert på dette "beviset" er det bare å ta tak i mirakler. Og da er det ikke akkurat hinduistiske, åsatruiske eller muslimske han fokuserer på, men Bibelen og katolsk historie, samt en presentasjon (antagelig fordi barn og bilder er involvert) av kusinene Elsie og Frances Griffith som i 1917 påstod å ha fotografert feer i hagen.¹⁷

Dawkins gjør det også lett for seg selv når han illustrerer naturlige kontra overnaturlige forklaringer med et korttriks. Ja, det er helt usann-

*“Dawkins tryller fram konklusjonen
og tankesettet han ønsker.”*

synlig at fire spillere får fordelt alle kortene i samme farge ved en tilfeldig utdeling av en tilfeldig stokket kortstokk). Men her kjenner vi altså sannsynligheten kvantitativt. Vi vet oddsene hvis man skal stole på flaks. Dermed er det lett å vite at dette er et trik og å se (hvis Hume har rett) hvor kvantitativt usannsynlig det er at dette skal være et mirakel. I hvert fall hvis noe slik alltid er mer usannsynlig enn naturlige forklaringer.

Men her forregner Dawkins seg. Han begår i likhet med Hume en tankefeil. Når det kommer til påståtte mirakler kjenner vi rett og slett ikke oddsene fordi vi ikke vet hva som finnes av feer eller fjøsnisser i buskene. Vi kan ikke si noe på forhånd om kvantitativ sannsynlighet, selv om vi for vår egen del ikke kan tro at det er særlig sannsynlig fordi vi ser liten grunn til å tro på feer eller fjøsnisser.

Vi kan dermed heller ikke si noe om oddsene f.eks. for at Jesus stod opp fra de døde. Leter vi etter en naturlig forklaring er sannsynligheten selvsagt lik null. Men siden ingen påstår at dette har en naturlig forklaring, er vår vurdering av hva som er mulig og kan ha skjedd nødt til å ta hensyn til bl.a. spørsmålet om det finnes en Gud og hvor tenkelig det i så fall er at en slik Gud kan ha reist Jesus opp fra de døde.

Poenget er ikke å hevde at dette gjør mirakler til den mest sannsynlige forklaringen eller noe slik tøv, eller at vi ikke først og fremst skal lete etter naturlige forklaringer, men at Dawkins sin omgang med Hume og sann-

synlighetsvurderinger knyttet til angivelige mirakler blir simplistisk. Det er som med tryllekunstnerne han stadig trekker fram, han avleder oppmerksomheten og gjør noen bevegelser vi ikke ser. Dermed kan Dawkins trylle fram konklusjonen og tenkesettet han ønsker.

Muligens innser han at det blir for enkelt, som når han på ny ser på fortellingen om Jesus som gjorde vann til vin. For plutselig justerer Dawkins på argumentasjonen. Han avviser ikke det hele med bare et kjeft "dette er et mirakel og dermed uansett den minst sannsynlige forklaringen". I stedet trekker han inn en Jesus-fortelling alle vet er diktet opp for "omtrent 500 år siden" (nærmere bestemt julesangen *Cherry Tree Carol*) og hevder at denne er akkurat like lite sann.¹⁸ Uten å nevne at fortellingen om at Jesus gjorde vann til vin er skrevet ned av noen som hevder at det faktisk har skjedd og det mens folk som kan ha sett det, eller i hvert fall snakket med noen som kan ha sett det, fortsatt var i live. Vi snakker med andre ord om enda et tanketriks. Siden noe alle vet er et *dikt* om Jesus 1500 år etter hans død er usant, må en *fortelling* om Jesus fra 60 år etter hans død også være dikt. For begge handler jo om mirakler. (Siden $A = B$ må $C = A$.)

Likevel begynner han å trekke inn at vann til vin bare finnes i Johannevangeliet, og "tilfeldigvis ikke i de andre tre". Det er nesten så man må spørre ham om han ville ha trodd det om det var nevnt i to evangelier, eller i tre. For hvorfor bry seg om noe slik som historiske kriterier hvis en mirakelfortelling uansett er minst sannsynlig? Kan det være at det i bakhodet rører seg noe han har hørt om kriterier eller kristne argumenter?

Det går uansett fort over.

Dermed avslutter Dawkins barneboka i samme spor som han begynte, bare med enda kraftigere krutt og kanoner. Det er ikke lenger nok å si at andre typer forklaringer enn naturvitenskapelige på noe som helst er feil eller ingen forklaring i det hele tatt. Nei, det er ikke bare *latskap* – det er *uærlig*.

We can say the same thing about all alleged miracles, all 'supernatural' explanations for anything. Suppose something happens that we don't understand, and we can't see how it could be fraud or trickery or lies: would it ever be right to conclude that it must be supernatural? No! As I explained in Chapter 1, that would put an end to all further discussion or investigation. It would be lazy, even dishonest. For it amounts to a claim that no natural explana-

tion will ever be possible. If you are saying that anything odd must be 'supernatural' you are not just saying you don't currently understand it; you are giving up and saying that it can never be understood.¹⁹

Budskapet i boka er altså ikke bare at all religion og mytologi er fienden og farlige konkurrenter til naturvitenskap, men også at det er komplett idiotisk, latskap og direkte uærlig å tro på noen som helst form for mirakler, uansett. Uten at man engang trenger å se etter.

Jeg vet ikke om dette er den beste måten å lære barn skepsis eller kritisk tenkning, avsløre tankefeil, unngå dogmer eller å bli glad i naturvitenskap. Selv kan jeg i hvert fall tenke meg bedre.

Bjørn Are Davidsen
bjorn-are.davidsen@telenor.com
Sivilingeniør, forfatter og skribent

Fotnoter

1. *The Striptease of Humanism* - http://www.the-highway.com/humanism_Guinness.html. Det bør understrekes at det finnes mange former for sekulærhumanisme og at ikke alle er så retorisk bastante om egen rasjonalitet og verdier.
2. Richard Dawkins: *Unweaving the Rainbow - Science, Delusion and the Appetite for Wonder*, Houghton 1998
3. Ved siden av *The God Delusion* (Bantam Books, 2006) har Dawkins presentert to TV-serier på britiske Channel 4 om dette, *The Root of All Evil?* (2006, http://en.wikipedia.org/wiki/The_Root_of_All_Evil%3F) og *The Enemies of Reason* (2007, http://en.wikipedia.org/wiki/The_Enemies_of_Reason)
4. Se James Hannam: *God's Philosophers: How the medieval world laid the foundations of modern science* (Icon Books, 2009) og Bjørn Are Davidsen: *Da jorden ble flat - mytene som ikke ville dø* (Luther Forlag, 2010).
5. Se Bjørn Are Davidsen: *Svar skyldig - om nye ateister og New Age* (Lunde forlag 2007) s. 121
6. Hentet fra *The enemy of Reason* - se også <http://www.youtube.com/watch?v=9Cd36WJ79z4>
7. (Free Press, 2011)
8. Se avsnittet om "Science and the supernatural: explanation and its enemy", s. 19.
9. Ibid, s. 23.
10. Se Peter S. Williams artikkel "Er religion uvitenskaplig" i *Theofilos* 03 2010
11. Som også i *Surprised by meaning* (Westminster John Knox Press, 2011) s. 8
12. Dawkins, s. 123.
13. Ibid, s. 247
14. Ibid, s. 248
15. Ibid, s. 251
16. Ibid, s. 255
17. Ibid, s. 255-56
18. Ibid, s. 262
19. Ibid, s. 263